

Dış Kapak Sayfası

Reklam Sayfası

yenifikir

ULUSLARARASI AKADEMİK FİKİR ARAŞTIRMA DERGİSİ
International Journal of Academic Research and Ideas
Since 2009

Yıl: 2024 Dönem: Güz-Kış

Cilt: 16 Sayı: 33

Kuruluş Tarihi: 26 Nisan 2009

Bahar-Yaz ve Güz-Kış dönemi olmak üzere yılda iki
defa yayınlanır.
(28 Aralık-28 Temmuz)

İdari Kurul / Administrative Board

Yeni Fikir Stratejik Araştırmalar Merkezi
(Yeni Fikir SAM) adına;
On behalf of Yeni Fikir Strategic Research Center
(Yeni Fikir SAM);

Sahibi / Owner
Dr. Mesut MEZKİT

Yazı İşleri Müdürü / Chief Clerk
Gönül ŞAHİN MEZKİT

Teknik Koordinatör / Technical Coordinator
Ahmet Arif ÇOLAKOĞLU

Grafik-Tasarım / Graph Design By
Rabia ÇAKI

Year: 2024 Term: Fall-Winter

Volume: 16 Issue: 33

The Date of Foundation: 26 April 2009

As Spring-Summer and Fall-Winter terms, Publishing
twice a year
(28th December-28th July)

Akademik Kurul / Academic Board

Baş Editör / Editor in Chief
Dr. Mesut MEZKİT

Yardımcı Editörler / Associate Editors
Doç.Dr. Mustafa BAYHAN
Dr. Öğr. Üyesi Nezahat BELEN

BASKI / PRESSED BY: Detav Fotokopi Zafer Mahallesi 127 Sokak No:2/B AYDIN Tel: 0 256 215 37 30

REKLAM VE İLETİŞİM ADRESİ / COMMUNICATION
Ramazanpaşa Mahallesi 23 Sokak No 12 Kat 2 Efeler / AYDIN Tel.: 0(256) 214 48 21
www.yenifikirdergisi.com / <http://www.yfsam.com> / yenifikirjournal@gmail.com

ISSN: 1308-9412 E-ISSN: 2757-7120

AKADEMİK KURUL

BAŞ EDITÖR

Dr. Mesut MEZKİT Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, mesutmezkit@gmail.com

ALAN EDITÖRLERİ

Doç. Dr. Mustafa BAYHAN Pamukkale Üniversitesi, mbayhan@pau.edu.tr

Doç. Dr. İsmail ŞİMŞEK Pamukkale Üniversitesi, isimsek@pau.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÜNLÜ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, unlu100@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Erbil CÖMERTLER AKTUĞ Pamukkale Üniversitesi, ecaktug@pau.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Nezahat BELEN Pamukkale Üniversitesi, nbelen@pau.edu.tr

SEKRETERYA

Ahmet Arif ÇOLAKOĞLU Leeds Üniversitesi, aarifcolakoglu@gmail.com

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Celaleddin SERİNKAN (Pamukkale Üniversitesi)

Prof. Dr. Akif FARZALİYEV (St. Petersburg Devlet Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesiğa Mehemedi AHMED (Azerbaycan Bilimler Akademisi)

Prof. Dr. Jha AVDHESH, CVM (Charutar Vidya Mandal) Üniversitesi, Hindistan

Doç. Dr. Mustafa BAYHAN (Pamukkale Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÜNLÜ (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Azamat MAKSÜDÜNOV, Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgızistan

Dr. Öğr. Üyesi Nezahat BELEN (Pamukkale Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Kemal HAYKIRAN (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Dr. Hans WERNER SCHMIDT (Goethe Enstitüsü)

EDITOR IN CHIEF

Dr. Mesut MEZKİT Aydın Adnan Menderes University, mesutmezkit@gmail.com

ACADEMIC BOARD

FIELD EDITORS

Assoc.Prof.Dr. Mustafa BAYHAN Pamukkale University mbayhan@pau.edu.tr

Assoc.Prof.Dr. İsmail SIMSEK Pamukkale University, isimsek@pau.edu.tr

Asist.Prof.Dr. Ahmet UNLU Aydın Adnan Menderes University, unlu100@gmail.com

Asist.Prof.Dr. Erbil COMERTLER AKTUG Pamukkale University, ecaktug@pau.edu.tr

Asist.Prof.Dr. Nezahat BELEN Pamukkale University, nbelen@pau.edu.tr

SECRETARIAT

Ahmet Arif ÇOLAKOĞLU, University of Leeds, aarifcolakoglu@gmail.com

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Celaleddin SERİNKAN (Pamukkale University)

Prof. Dr. Akif FARZALİYEV (St. Petersburg University)

Prof. Dr. Mesiğa Mehemedi AHMED (Azerbaycan Scientific Academy)

Prof. Dr. Jha AVDESH, CVM (Charutar Vidya Mandal) University, India

Assoc.Prof.Dr. Mustafa BAYHAN (Pamukkale University)

Asist.Prof.Dr. Ahmet UNLU (Aydın Adnan Menderes University)

Assist. Prof. Dr. Azamat MAKSUDUNOV, Kyrgyz Turkish Manas University, Kyrgyzstan

Asist.Prof.Dr. Nezahat BELEN (Pamukkale University)

Asist.Prof.Dr. Ramazan Kemal HAYKIRAN (Aydın Adnan Menderes University)

Dr. Hans WERNER SCHMIDT (Goethe Institute)

DANIŞMA KURULU

1. Prof.Dr. Abdullah İLGAZİ -----(Dumlupınar Üniversitesi)
2. Prof.Dr. Ahmet NAHMEDOV -----(Adnan Menderes Üniversitesi)
3. Prof.Dr. Akif FARZALİYEV -----(St. Petersburg Devlet Üniversitesi)
4. Prof.Dr. Ali TAŞ -----(Kırıkkale Üniversitesi)
5. Prof.Dr. Ayşe İRMİŞ -----(Pamukkale Üniversitesi)
6. Prof.Dr. Ayşe ÜSTÜN -----(Sakarya Üniversitesi)
7. Prof.Dr. Duran NEMUTLU -----(Emekli Öğretim Görevlisi)
8. Prof.Dr. Fatima MATOS -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / Üniversitesi)
9. Prof.Dr. Fatima OUTEIRINHO -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / Üniversitesi)
10. Prof.Dr. Feyzullah EROĞLU -----(Pamukkale Üniversitesi)
11. Prof.Dr. Hilmi DEMİRKAYA -----(Akdeniz Üniversitesi)
12. Prof.Dr. Hüsametdin İNAÇ -----(Dumlupınar Üniversitesi)
13. Prof.Dr. Hüseyin ÜRETEN -----(Adnan Menderes Üniversitesi)
14. Prof.Dr. İsmail TOSUN -----(Süleyman Demirel Üniversitesi)
15. Prof.Dr. Maria DE FATIMA MORINHO -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / Üniversitesi)
16. Prof.Dr. Maria DO NOSCIMENTO -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / Üniversitesi)
17. Prof.Dr. Mehmet KARAYAMAN -----(Uşak Üniversitesi)
18. Prof.Dr. Mehmet MARANGOZ -----(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
19. Prof.Dr. Mesiağa Mehemmedi AHMED -----(Azerbaycan Bilimler Akademisi)
20. Prof.Dr. Salih TUĞ -----(Emekli Öğretim Görevlisi)
21. Prof.Dr. Sebahat KÖK -----(Pamukkale Üniversitesi)
22. Prof.Dr. Süleyman İNAN -----(Pamukkale Üniversitesi)
23. Prof.Dr. Süleyman KIZILTOPRAK -----(Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)
24. Prof.Dr. Şaban ORTAK -----(Afyon Kocatepe Üniversitesi)
25. Prof.Dr. Turgay UZUN -----(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
26. Prof.Dr. Zulmira SAUTOS -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / Üniversitesi)
27. Doç.Dr. Arzu GÜRDOĞAN -----(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
28. Doç.Dr. Cihan ÖZGÜN -----(Ege Üniversitesi)
29. Doç.Dr. Ercan UYANIK -----(Dokuz Eylül Üniversitesi)
30. Doç.Dr. Filiz ÇOLAK -----(Uşak Üniversitesi)
31. Doç.Dr. Mustafa BIYIKLI -----(Dumlupınar Üniversitesi)
32. Doç.Dr. Ozan KAYA -----(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
33. Dr. Halil İbrahim HAKSEVER -----(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
34. Dr. Hans WERNER SCHMIDT -----(Goethe Enstitüsü)
35. Dr. Hicabi ARSLAN -----(Adnan Menderes Üniversitesi)
36. Dr. Mehmet BAŞARAN -----(Adnan Menderes Üniversitesi)
37. Dr. Mustafa ASLAN -----(Sakarya Üniversitesi)
38. Dr. Şeyma Gün EROĞLU -----(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
39. Dr. Hans WERNER SCHMIDT -----(Goethe Enstitüsü)

(Ünvan ve isim sırasına göre yazılmıştır)

ADVISORY BOARD

1. Prof.Dr. Abdullah ILGAZI -----(Dumlupinar University)
2. Prof.Dr. Ahmet NAHMEDOV -----(Aydın Adnan Menderes University)
3. Prof.Dr. Akif FARZALIYEV -----(St.Petersburg University)
4. Prof.Dr. Ali TAS -----(Kirikkale University)
5. Prof.Dr. Ayse IRMIS -----(Pamukkale University)
6. Prof.Dr. Ayse USTUN -----(Sakarya University)
7. Prof.Dr. Duran NEMUTLU -----(Retired Lecturer)
8. Prof.Dr. Fatima MATOS -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / University)
9. Prof.Dr. Fatima OUTEIRINHO -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto/ University)
10. Prof.Dr. Feyzullah EROGLU -----(Pamukkale University)
11. Prof.Dr. Hilmi DEMIRKAYA -----(Akdeniz University)
12. Prof.Dr. Husamettin INAC -----(Dumlupinar University)
13. Prof.Dr. Huseyin URETEN -----(Aydın Adnan Menderes University)
14. Prof.Dr. Ismail TOSUN -----(Suleyman Demirel University)
15. Prof.Dr. Maria DE FATIMA MORINHO -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / University)
16. Prof.Dr. Maria DO NOSCIMENTO -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / University)
17. Prof.Dr. Mehmet KARAYAMAN -----(Usak University)
18. Prof.Dr. Mehmet MARANGOZ -----(Mugla Sitki Kocman University)
19. Prof.Dr. Mesiaga Mehemmedi AHMED -----(Azerbaijan Scientific Academy)
20. Prof.Dr. Saban ORTAK -----(Afyon Kocatepe University)
21. Prof.Dr. Salih TUG -----(Retired Lecturer)
22. Prof.Dr. Sebahat KOK -----(Pamukkale University)
23. Prof.Dr. Suleyman INAN -----(Pamukkale University)
24. Prof.Dr. Suleyman KIZILTOPRAK -----(Mimar Sinan Guzel Sanatlar University)
25. Prof.Dr. Turgay UZUN -----(Mugla Sitki Kocman University)
26. Prof.Dr. Zulmira SAUTOS -----(Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto / University)
27. Assoc.Prof.Dr. Arzu GURDOGAN -----(Mugla Sitki Kocman University)
28. Assoc.Prof.Dr. Cihan OZGUN -----(Ege University)
29. Assoc.Prof.Dr. Ercan UYANIK -----(Dokuz Eylul University)
30. Assoc.Prof.Dr. Filiz COLAK -----(Usak University)
31. Assoc.Prof.Dr. Mustafa BIYIKLI -----(Dumlupinar University)
32. Assoc.Prof.Dr. Ozan KAYA -----(Mugla Sitki Kocman University)
33. Dr. Halil Ibrahim HAKSEVER -----(Ondokuz Mayıs University)
34. Dr. Hans WERNER SCHMIDT -----(Goethe Institute)
35. Dr. Hicabi ARSLAN -----(Aydın Adnan Menderes University)
36. Dr. Mehmet BASARAN -----(Aydın Adnan Menderes University)
37. Dr. Mustafa ASLAN -----(Sakarya University)
38. Dr. Seyma Gun EROGLU -----(Mugla Sitki Kocman University)
39. Dr. Hans WERNER SCHMIDT -----(Goethe Institute)

(It has written in order of title and name.)

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

1. Yeni Fikir Dergisi, sosyal bilimler alanında iki dilde (Türkçe ve İngilizce) yayın yapan, uluslararası hakemli bir dergidir.
2. Yeni Fikir Dergisinin bütün yayın hakları Yeni Fikir Dergisi'ne aittir ve www.yenifikirdergisi.com adresinde yayınlanır.
3. Yeni Fikir Dergisi, basılı olarak da yayınlanır.
4. Yeni Fikir dergisi'ne yayınlanmak üzere gönderilen çalışmalar, en az iki hakeme (değerlendiriciye) olmak üzere, çift-körleme hakemlik sürecinden geçerek uygun bulunması halinde yayınlanır. Çift-körleme hakemlik süreci, makale yazar(lar)ının ve hakemlerin kimliklerinin birbirlerinden gizlenerek yapılan bir yöntemle incelenmesi temeline dayanır.
5. Hakemlerimizin değerlendirmelerini "Yeni Fikir Dergisi Hakem Değerlendirme Formu Şablonu'na" uygun olarak oluşturması gerekmektedir.
6. Makalelerin Yeni Fikir Dergisine başvuru formu doldurularak gönderilmesi, yayımı için başvuru anlamını taşır ve makalelerin tüm hakları Dergiye geçmiş sayılır.
7. Makalelerin yayımlanabilmesi için daha önce bir başka yayın organında yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Daha önce bildiri şeklinde sunulmuş olan çalışmaların değerlendirme sürecine kabul edilebilmesi için; çalışmanın daha önce bildiri olarak sunulduğunun ve genişletilmiş-gözden geçirilmiş olduğunun makale içerisinde belirtilmesi gerekmektedir.
8. Yeni Fikir dergisi yılda en az 2 defa çıkarılır. Çıkarılan 2 sayı dışında özel sayı olarak da yayın yapılabilir.
9. Yazarların Turnitin, IThenticate vb. platformlardan benzerlik (intihal) raporunu kendileri oluşturarak başvuru formuna eklemeleri gerekmektedir. Benzerlik oranı %20'nin üzerinde olan makaleler hakem süreci başlatılmaksızın reddedilmektedir.
10. Yazarların, yayın için gönderdikleri yazının daha önce bir başka yayın organında yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olduğuna dair beyanını içeren "Telif Hakkı Formu"nu imzalayarak göndermeleri gerekir.
11. Çeviri ve inceleme yükümlülükleri ile hakem heyetine gönderilecek yazıların yükümlülükleri yazara aittir.
12. Makaleler yazarların talebi doğrultusunda Türkçe ve İngilizce dışında farklı dillerde de yayımlanabilecektir. (Rusça-Fransızca-Arapça-İspanyolca-İtalyanca vb. gibi) Akademik yazıların dışında seviyeli yorum, görüş, tartışmalara da yer verilecektir.
13. Yazıların sorumluluğu yazarlarına, reklamların sorumluluğu da reklam verenlere aittir.
14. Derginin ve yazarın ismi kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
15. Akademik çalışmalarla ilgili, hakemlerin verdiği olumlu ya da olumsuz görüş, çalışmanın yazarına bildirilir; gerekli düzeltmeler istenebilir.
16. Yeni Fikir dergisine gönderilen çalışmaların düzeltme vb. amaçlar ile yazar tarafından cevaplanma süresi 15 gündür. Bu zaman içerisinde cevap verilmeyen çalışmalar kapsam dışı bırakılmaktadır.
17. Yeni Fikir dergisinde yayımlanacak polemik konusu olan çalışmalarda en fazla 2 kez cevap yazma hakkı tanınır.

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

1. Yeni Fikir Journal is an international refereed journal that publishes in two languages (Turkish and English) in the field of social sciences.
2. All publishing rights of Yeni Fikir Journal belong to Yeni Fikir Journal and it is published at www.yenifikirdergisi.com.
3. The Journal of Yeni Fikir is also published in print.
4. Studies submitted to Yeni Fikir journal to be published are published to at least two referees (to the evaluator), if they are found appropriate by going through a double-blind refereeing process. The double-blind refereeing process is based on examining the identities of the author (s) and referees in a way that is done in disguise from each other.
5. Our referees are required to make their evaluations in accordance with the "Yeni Fikir Journal Evaluation Form Template for Referees".
6. Submitting the articles to Yeni Fikir Journal by filling the application form means an application for publication and all rights of the articles are deemed to have been transferred to the Journal.
7. In order for articles to be published, they must not have been previously published in another publication or accepted for publication. In order for the studies previously presented as a paper to be accepted into the evaluation process; It should be stated in the article that the study was presented as a paper before and that it was expanded-revised.
8. The Journal of Yeni Fikir is published at least twice a year. Apart from the 2 issues issued, it can be published as a special issue.
9. Authors' Turnitin, IThenticate etc. They must create the similarity (plagiarism) report from the platforms and add it to the application form. Articles with a similarity rate of over 20% are rejected without initiating the referee process.
10. Authors are required to sign and send the "Copyright Form", which includes the statement that the article submitted for publication has not been published in another publication or has not been accepted for publication.
11. The translation and review obligations and the obligations of the articles to be sent to the arbitration committee belong to the author.
12. Articles can be published in languages other than Turkish and English, upon request of the authors. (Such as Russian-French-Arabic-Spanish-Italian etc.) Discreet comments, opinions, discussions will be included in addition to academic articles.
13. The responsibility of the articles belongs to the authors and the responsibility of the advertisements belongs to the advertisers.
14. Quotations can be made by indicating the name of the journal and the author.
15. The positive or negative opinions of the referees regarding academic studies are notified to the author of the study; necessary corrections may be requested.
16. Correction etc. of the works sent to Yeni Fikir journal. Reply by the author with the purposes is 15 days. Studies that are not answered within this time are excluded from the scope.
17. In the studies with polemic subject to be published in Yeni Fikir journal, the right to reply at most 2 times is given.

MAKALE YAZIM KURALLARI

1. Dergiye gönderilen yazıların dergi kurallarına göre düzenlenmesi zorunludur. Dergi editörlüğü, yazım kurallarına uymayan yazıları yayınlamayabilir veya düzeltmek üzere yazara iade edebilir.
2. Makalede aşağıdaki bilgiler bulunmalıdır:
a-Türkçe başlık, b- İngilizce başlık, c-Özet, d-Anahtar Kelimeler, e- Abstract, f-Keywords, g-Dipnot, ğ-Kaynakça
3. Makaleler web sitesinden ve başvuru formundan ulaşılabilen "Makale Yazım Şablonu"(docx) kullanılarak yazılmalıdır. Bu şablonun kapak sayfasında yer alan yazar bilgileri ve makale başlığı alanları yazar tarafından doldurulmalıdır. Kapak sayfasında yer alan cilt/sayı/geliş tarihi/kabul tarihi/yayın tarihi/atıf bilgisi ve taranan intihal programına ilişkin açıklama kısmı editörlük tarafından düzenlenecektir. Makale yazım şablonuna ilişkin oluşturulan ayrıntılı kurallar aşağıda listelenmiştir.
4. Yazılar A4 boyutundaki kâğıdın sayfanın solundan ve üstünden 2 cm, sağından ve altından 2 cm boşluk bırakılarak, tek satır aralıkla, 9 punto ve Palatino Linotype harf karakteri kullanılarak yazılmalıdır. Makalenin Kapak sayfası, Öz/Abstract sayfası ve Ek Bilgiler/Appendix sayfası Tek sütun düzeninde Giriş başlığından itibaren başlayan makalenin ana metnini içeren tüm sayfalar iki sütuna ayrılmış düzende olmalıdır. İki sütun arasındaki boşluk 1cm ve her bir sütun genişliği 8 cm olmalıdır. Sayfa numaraları çift sayfalarda sol alt köşeye, tek sayfalarda ise sağ alt köşeye eklenmelidir. Çalışmanın tamamı, özet ve kaynakçayla beraber toplamda 25 sayfayı geçmemelidir. Yazılar dizgi, düzeltme ve baskı işlerinin kolaylığını sağlamak için bilgisayarlarda yaygın olarak kullanılan yazım programı ile (Word) yazılmalıdır.
5. İlk başlık metnin yazıldığı dilde, 12 punto, baş harfleri büyük olacak şekilde, ortalanarak ve koyu yazılmalıdır. İkinci başlık diğer dilde 12 punto, baş harfleri büyük olacak şekilde, ortalanarak, koyu ve italik yazılmalıdır.
6. Bir kongre bilgi şöleni ve toplantıda sunulmuş veya tez olarak kabul edilmiş çalışmalar, yayın kurulu tarafından uygun görülmesi durumunda, tarih ve yer bildirmek şartı ile yayımlanabilir. Bu konudaki her türlü sorumluluk yazarlara ait olmakla birlikte İngilizce ve Türkçe başlıklara " * " karakteri ile dipnot eklenerek ilgili yazının bildiriden/kongreden/tez çalışmasından derlendiği belirtilmelidir.
7. Atıf sisteminde aşağıda gösterilen iki sistemden biri tercih edilmelidir: Atıflar American Psychological Association 6th Edition (APA) uluslararası standart baz alınarak yapılmalıdır.
 - a. Metin Altı Dipnot Sistemi: Dipnotlar Palatino Linotype yazı karakteri ile 8 punto olarak yazılmalıdır. Dipnot verilirken Öz Abstract sayfası dışındaki tüm dipnotlar 1, 2, 3 olarak numaralandırılmalıdır. Dipnotlarda tek satır aralığı kullanılmalıdır.
 - b. Metin İçi Kaynak Gösterimi: Metin içi kaynak gösterme cümle içi veya cümle sonunda [Yazar(lar)ın Soyad(lar)ı, Yıl: Sayfa No] sırasına göre yapılmalıdır. Alıntı yapılan eserin yazar(lar)ının yalnız soyad(lar)ı (ilk harfi büyük, diğerleri küçük harf olarak), eserin yayın yılı ve kullanılan dipnotun sayfa numarası yazılmalıdır.
8. Özetle çalışmanın amacı, içeriği ve sonuçları hakkında kısa açıklayıcı bilgiler bulunmalıdır. Özeti altındaki anahtar kelimeler; en az 3, en çok 7 kelime olarak verilmelidir. Çalışma Türkçe ise Türkçe anahtar kelimelerin altına, İngilizce başlık, İngilizce özet ve anahtar kelimeler yazılmalıdır. Eğer çalışma yabancı dille yazılmışsa, ikinci başlık Türkçe olmalı ve Türkçe özet ve anahtar kelimeler yer almalıdır. Makalenin hem yazım dilindeki özeti hem de Türkçe özeti 250 kelimeyi aşmamalıdır. Özetler 9 punto ve tek satır aralığıyla yazılmalıdır.
9. Çalışmalar yazım planı doğrultusunda bölüm ve alt bölüm başlıkları olarak girinti olmadan yazılmalı ve çalışma ana başlık ve alt başlıklar, gerekli görülmesi durumunda 1.- 1.1.- 1.1.2.-1.1.2.1.- 1.3.- 1.4. şeklinde beş dereceye kadar numaralandırılabilir. Birinci derece başlıklar koyu olarak bütün kelimelerin harfleri büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Diğer düzeydeki başlıkların bütün kelimelerinin ilk harfleri büyük, diğer harfler ise küçük olacak şekilde, kalın olarak yazılmalıdır. Yazılarda paragraf başlarında 1 cm girinti bırakılmalı, başlık paragraf aralığı önce 6 cm, sonra 0 cm olarak ayarlanmalıdır. Normal paragraf aralıkları da önce 6 nk, sonra 6 nk şeklinde oluşturulmalıdır. Özet/Abstract kısmı hariç, gövde metninde, bütün başlıklar 10 punto olarak ayarlanmalıdır.
10. Makalelerde Giriş'in altına (1.1. vb. gibi) alt başlık açılmamalıdır. Yeni açılan başlık birinci dereceden bir başka başlık (2. gibi) olmak zorundadır.
11. Tablo ve şekillerdeki yazılar, 8 veya 9 punto olarak seçilebilir ve tek satır aralığında olmalıdır. Tablo ve şekil başlıkları koyu yazılmalıdır. Tablo ve şekillerin sayfa ve sütun kenarlarının dışına taşmaması sağlanmalıdır. İki sütun düzenindeki sayfalarda tek bir sütuna sığmayacak büyüklükte olan Tablo ve Şekiller Ek Bilgiler/Appendix bölümünde verilmelidir. Tablo numaralandırılmalı ve tablonun başlığı, içeriğini anlatacak şekilde yazılmalı ve tablonun alt tarafında verilmelidir. (Tablo 1: İşçilerin kararlara katılma düzeyleri). Tablo başlığı ikinci satıra sarkıyor ise ikinci satır tablo numarası hizasından sonra başlamalıdır. Tablo eğer başka bir çalışmadan aktarılmış ise ayrıca tablonun altına, alıntı yapılan kaynak gösterilmelidir. Kaynak verilirken Kaynak: Yazarın Soyadı, kaynağın basım tarihi: Tablonun kaynaktan alındığı sayfa sayısı ya da sayfa aralığı (Kaynak: Solak, 2006: 25-26) biçiminde verilmelidir. Tablo sadece yatay ve dikey çizgiler kullanılarak oluşturulmalıdır. Şekiller numaralandırılmalı, başlıklar da şeklin içeriğini anlatacak şekilde yazılmalı ve şeklin altında yer almalıdır. (Şekil 1: Gelirin yıllara göre dağılımı). Eğer şekil başka bir kaynaktan aktarıldıysa, şekil açıklamasının altına kaynakla ilgili bilgi verilmelidir. (Kaynak: Solak, 2006: 12).

MAKALE YAZIM KURALLARI

Tablonun kendisi ortalanmalıdır. Ayrıca tablo ve şekiller, word veya excel formatında hazırlanmalıdır. Fotoğraf şeklinde gönderilmemelidir.

12. Yazılarda, örneklerde gösterildiği gibi kısaltmalar kullanılmak kaydıyla metin içi ya da sayfa altı dipnot şekillerinden birisi tercih edilmelidir. Yazım birliği olması açısından yazar hangi dipnot şeklini seçerse devamında da seçtiği dipnot şeklini kullanmak zorundadır. Metin içi kaynak göstermede, açıklama dipnotları sayfa altında verilebilir. Doğrudan alıntılar 3 cümleyi geçerse blok halinde verilmelidir. 3 cümleyi geçmez ise Tırnak içinde ve italik olarak verilmelidir.
13. Kaynakçada kaynağın yazarının önce soyadı, sonra isminin sadece baş harfleri (büyük harflerle) yazılmalıdır. Kaynaklar soyadların baş harfleri dikkate alınmak kaydıyla alfabetik olarak sıralanmalı ve başka herhangi bir numaralandırma yapılmamalıdır. Eğer kaynağın künyesi ikinci satıra taşıyorsa ikinci satıra 1.00 cm içerden başlanmalıdır. Kaynak gösterimi aşağıdaki örneklere göre American Psychological Association 6th Edition (APA) uluslararası standart baz alınarak hazırlanmalıdır. Kaynakçada gösterilen kaynaklar dipnotta, dipnotta gösterilen kaynaklar da kaynakçada da yer almalıdır.
14. Kaynaklar sıralanırken makale, kitap vs. ayrımı yapılmadan alfabetik sıraya göre hepsi bir arada yazılmalıdır. Ancak kitap, tez ve makalelerin dışında kalan arşiv belgesi, gazete makalesi, tutanaklar vb. kaynaklar ayrı bir başlık altında sıralanabilir.
15. Yukarıda belirtilmeyen kaynakların yazım şekli, ulusal ve uluslararası (APA vb.) formata uygun olmak kaydıyla editör tarafından belirlenir. Özgün materyaller kaynak olarak gösterilebilir.
16. Ek Bilgiler/Appendix ana metin içerisinde yer almaları hâlinde konuyu dağıtıcı veya okumada sürekliliği engelleyici nitelikteki ve dipnot olarak verilemeyecek kadar uzun açıklamalar (bir formülün elde edilme aşamaları, geniş kapsamlı ve ayrıntılı deney verileri, katlanmış olarak verilmesi gereken çok büyük boyutlu haritalar, tablolar, örnek hesaplamalar ve bilgisayar programları gibi) bu bölümde verilmelidir. Eklerin her biri için uygun bir başlık seçilmeli ve bunlar, sunuş sırasına göre "Ek-1, Ek-2, ..." şeklinde, her biri ayrı bir sayfadan başlayacak şekilde sunulmalıdır.
17. Gönderilecek fotoğraflar, 300 dpi'dan aşağı olmamalı ve jpg/jpeg formatında gönderilmelidir.

İNDEKSLER

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
- Asos Sosyal Bilimler İndeksi
- Araştırmacı Bilimsel Yayın İndeksi
- Advanced Science Index
- CiteFactor Academic Scientific Index

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI

ASOS
indeks

INFORMATION FOR AUTHORS AND EDITORIAL

1. The articles sent to the journal must be arranged according to the journal rules. The journal editor may not publish articles that do not comply with the spelling rules or may return them to the author for correction.
2. The article should contain the following information:
a-Turkish title, b- English title, c-Abstract, d-Keywords, e- Öz, f-Anahtar Kelimeler, g-Footnote, ğ-Bibliography
3. Articles should be written using the "Article Writing Template" (.docx), which can be accessed from the website and application form. Author information and article title fields on the cover page of this template must be filled by the author. The volume / issue / arrival date / date of acceptance / publication date / citation information and the explanation about the scanned plagiarism program on the cover page will be edited by the editor. Detailed rules for the article writing template are listed below.
4. Manuscripts should be written on A4 size paper, leaving 2 cm margins from the left and top of the page and 2 cm from the right and bottom of the page, with a single line spacing, using 9 pt and Palatino Linotype. The cover page of the article, the Abstract page and the Appendix page should be in a single column layout, and all pages containing the main text of the article starting from the Introduction title should be divided into two columns. The gap between the two columns should be 1 cm and each column width should be 8 cm. Page numbers should be added to the lower left corner for even pages and to the lower right corner for odd pages. The entire study should not exceed 25 pages in total, including abstract and bibliography. Manuscripts should be written using a spelling program (Word) commonly used on computers to facilitate typesetting, proofreading and printing.
5. The first title should be written in the language in which the text was written, in 12 pt., Capitalized initials, centered and bold. The second title should be written in 12 pt, capital letters, centered, bold and italic in the other language.
6. Studies presented at a congress information feast and meeting or accepted as thesis may be published, if deemed appropriate by the editorial board, provided that the date and place are declared. Although all responsibilities in this matter belong to the authors, it should be stated that the relevant article was compiled from the paper / congress / thesis by adding a footnote with the character "*" to the English and Turkish titles.
7. In the citation system, one of the following two systems should be preferred: Citations should be made on the basis of the American Psychological Association 6th Edition (APA) international standard.
 - a. Undertext Footnote System: Footnotes should be written in 8 pt. With Palatino Linotype font. While giving footnotes, all footnotes except the Abstract page should be numbered 1, 2, 3. Single line spacing should be used in footnotes.
 - b. In-Text Citation: In-text reference should be made in the sentence or at the end of the sentence in the order of [Author (s) 'Surname (s), Year: Page Number]. Only the surname (s) of the author (s) of the cited work (first letter in capital, others in lower case), the publication year of the work and the page number of the footnote used should be written.
8. The abstract should contain brief descriptive information about the purpose, content and results of the study. Keywords below the summary; It should be given in minimum 3 and maximum 7 words. If the study is in Turkish, the English title, English summary and keywords should be written under the Turkish keywords. If the study is written in a foreign language, the second title should be in Turkish and there should be Turkish abstract and keywords. Both the summary and the Turkish summary of the article should not exceed 250 words. Abstracts should be written in 9 font size and single line spacing.
9. Studies should be written as section and sub-section titles in line with the writing plan without indent, and the main title and sub-headings of the study, if deemed necessary 1.- 1.1.- 1.1.2.-1.1.2.1.- 1.3.- 1.4. It can be numbered up to five degrees. First degree titles should be written in bold, with the letters of all words in capital. The first letters of all the words of the titles at the other level should be written in capital and the other letters should be in lowercase, in bold. In the articles, there should be 1 cm indent at the beginning of the paragraph, the heading paragraph spacing should be set first 6 cm, then 0 cm. Normal paragraph spacing should be created as 6 pt first, then 6 pt. Except for the Abstract / Abstract part, all headings in the body text should be set to 10 points.
10. Articles should not include a subtitle (such as 1.1 etc.) under the Introduction. The newly opened title must be another title of the first degree (like 2nd).
11. Texts in tables and figures can be selected in 8 or 9 font size and should be in single line spacing. Table and figure titles should be written in bold. It should be ensured that tables and figures do not extend beyond the page and column edges. Tables and Figures that are not large enough to fit in a single column on pages with two column layouts should be given in the Appendix section. The table should be numbered, and the title of the table should be written to describe its content and should be given at the bottom of the table. (Table 1: Workers' level of participation in decisions). If the table title hangs on the second row, the second row should start after the table number alignment. If the table is transferred from another study, the source quoted should also be indicated under the table. While giving the source, the Source: Author's Surname, publication date of the source: The number of pages or page range from which the table is taken from the source (Source: Solak, 2006: 25-26) The table should be created using only horizontal and vertical

INFORMATION FOR AUTHORS AND EDITORIAL

lines. Figures should be numbered, and titles should be written in a way to describe the content of the figure and be placed under the figure. (Figure 1: Distribution of income by years). If the figure is transferred from another source, information about the source should be given below the figure description. (Source: Solak, 2006: 12). The table itself should be centered. In addition, tables and figures should be prepared in word or excel format. They should not be sent in photo form.

12. In manuscripts, using abbreviations as shown in the examples, one of the in-text or below-page footnote forms should be preferred. In order to have a spelling uniformity, the writer has to use the footnote style he chooses in the following. Explanation footnotes can be given at the bottom of the page for in-text reference. If direct quotations exceed 3 sentences, they should be given in blocks. If it does not exceed 3 sentences, it should be given in quotation marks and in italics.
13. In the bibliography, first the surname of the author of the source, then only the initials (in capital letters) of the name should be written. References should be listed alphabetically, taking into account the initials of the surnames, and no other numbering should be made. If the credential of the resource moves to the second line, the second line should be started 1.00 cm inside. References should be prepared based on the American Psychological Association 6th Edition (APA) international standard according to the examples below. The references shown in the bibliography should be included in the footnote, and the references cited in the footnote should be included in the bibliography.
14. While listing the references, articles, books etc. It should be written all together in alphabetical order without making any distinction. However, Resources such as archive documents, newspaper articles, minutes etc. excluding books, theses, and articles etc. can be listed under a separate title.
15. The writing style of the sources not mentioned above is determined by the editor, provided that they comply with the national and international (APA etc.) format. Original materials can be cited as references.
16. Appendix if they are included in the main text, explanations that are too long to distract or prevent continuity in reading and cannot be given as a footnote (the stages of obtaining a formula, comprehensive and detailed experiment data, very large-scale maps, tables that should be given in folded form, sample calculations and computer programs) should be given in this section. An appropriate title should be selected for each of the appendixes and these should be presented in the order of presentation in the form of "Appendix-1, Appendix-2,...", each starting on a separate page.
17. The photos to be sent should not be less than 300 dpi and should be sent in jpg / jpeg format.

INDEXS

- Presidency of The Republic of Turkey Directorate of State Archives
- Türkiye Diyanet Foundation Centre for Islamic Studies
- Asos Sosyal Sciences Index
- Araştırmaz Scientific Publication Index
- Advanced Science Index
- CiteFactor Academic Scientific Index

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI

ASOS
indeks

CiteFactor
Academic Scientific Journals

ADVANCED SCIENCE INDEX

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

İLERİ DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ (UPCYCLED) GIDALARA YÖNELİK TÜKETİCİ TUTUMU VE SATIN ALMA NİYETİNİN İNCELENMESİ	1
INVESTIGATION OF CONSUMER ATTITUDE AND PURCHASE INTENTION TOWARDS UPCYCLED FOODS.....	1

İNCELEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

AVUSTURYA FEODAL SİSTEMİ VE GELENEKSEL SOYLULUK UNVANLARININ İNCELENMESİ.....	10
EXAMINATION OF THE FEUDAL SYSTEM AND TRADITIONAL NOBILITY TITLES IN AUSTRIA.....	10

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

SİNEKLİ BAKKAL ROMANINDA RABİA'NIN PAYINA DÜŞEN GENETİK MİRAS VE ÇEVRE FAKTÖRÜ.....	22
GENETIC INHERITANCE AND ENVIRONMENTAL FACTOR IN RABIA'S SHARE IN THE NOVEL SİNEKLİ BAKKAL	22

EDİTÖRDEN

Yeni Fikir Dergisi'nde bilimsel özgünlük ve özgürlük esastır.

Dr. Mesut MEZKİT

Emine ONGUN
Lisans Öğrencisi
Mersin Üniversitesi / Yönetim Bilişim Sistemleri
emineongunn123@gmail.com

Kalender Özcan ATILGAN
Prof. Dr.
Mersin Üniversitesi / Yönetim Bilişim Sistemleri
atilgan@mersin.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0002-0912-1653>
<https://orcid.org/0000-0003-1482-4505>

İleri Dönüştürülmüş (Upycled) Gıdalara Yönelik Tüketici Tutumu ve Satın Alma Niyetinin İncelenmesi

Investigation of Consumer Attitude and Purchase Intention Towards Upycled Foods

Makale Kategorisi (Araştırma Makalesi / Research Article)

Geliş Tarihi / The Date of Received: 19.11.2024

Kabul Tarihi / The Date of Accepted: 26.11.2024

Yayın Tarihi / The Date of Published: 28.12.2024

Atıf / Citation

Ongun E. & Atılğan K.Ö. (2024). İleri Dönüştürülmüş (Upycled) Gıdalara Yönelik Tüketici Tutumu ve Satın Alma Niyetinin İncelenmesi, Yeni Fikir Dergisi, 16 (33), 01-09

Ongun E. & Atılğan K.Ö. (2024). Investigation of Consumer Attitude and Purchase Intention Towards Upycled Foods, The Journal of Yeni Fikir, 16 (33), 01-09

Bu makalede intihal programıyla benzerlik raporu alınmıştır.
In this article, a similarity report with the plagiarism program was received.

İleri Dönüştürülmüş (Upycled) Gıdalara Yönelik Tüketici Tutumu ve Satın Alma Niyetinin İncelenmesi*

Öz

Çevresel sorunlar ve gıda israfı konusunda artan farkındalık, gıda sistemlerinde sürdürülebilirliğe odaklanmayı artırmış, bu da yan ürün, kullanılmayan veya atılacak malzemelerden yapılan ürünler olan ileri dönüştürülmüş gıdalara olan ilginin artmasına yol açmıştır. Döngüsel ekonomi modelinin bir parçası olarak, ileri dönüştürülmüş gıdalar yalnızca gıda israfını azaltmaya yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda çevre ve tüketici sağlığı için potansiyel faydaları olan geleneksel gıda üretimine uygulanabilir bir alternatif sunmaktadır. Bu çalışmada, ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik tüketici bilgisi, tutumlarını ve satın alma niyetleri, çevrimiçi anketler yoluyla 500 tüketiciden elde edilen verilerle incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları, fakat ileri dönüştürülmüş gıdaları satın alma niyetlerine yönelik ifadeler incelendiğinde ise, gelecekte ileri dönüştürülmüş gıdaları satın alma potansiyeli bulunduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: İleri Dönüştürülmüş Gıdalar, Tutum, Satın Alma Niyeti

*Investigation of Consumer Attitude and Purchase Intention Towards Upycled Foods***

Abstract

Growing awareness of environmental issues and food waste has increased the focus on sustainability in food systems, leading to increased interest in upycled foods, which are products made from by-products, unused or discarded materials. As part of a circular economy model, upycled foods not only help reduce food waste, but also offer a viable alternative to traditional food production with potential benefits for both the environment and consumer health. In this study, consumer knowledge, attitudes and purchase intentions towards upycled foods were examined with data obtained from 500 consumers through online surveys. As a result of the study, it was determined that consumers did not have sufficient knowledge about upycled foods, but when their statements regarding their purchase intentions for upycled foods were examined, it was determined that they had the potential to purchase upycled foods in the future.

Keywords: Upycled Foods, Attitude, Purchase Intention

* Bu makale, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun TÜBİTAK - 2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmiş projeden derlenmiştir. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesine imkân sağlayan TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

1. GİRİŞ

Dünya üzerinde üretilen gıdanın üçte biri her yıl israf edilmekte ve bu da küresel çapta ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın yıllık yenilebilir gıda israfının 1,3 milyar ton olduğu tahmin edilmektedir (Moshtaghian, Bolton ve Rousta, 2021). Her ne kadar gıda israfının değer zinciri boyunca ve kamu-özel sektör ortaklıklarında nasıl azaltılacağına ilişkin bilgi ve veri alışverişinde bulunmak için giderek daha fazla girişimde bulunulsa da (örneğin: EC, WFP, FAO), gıda israfı, kolayca çözülemeyen karmaşık bir sorun olup, geniş ve çeşitli eylem yelpazesine ihtiyaç duymaktadır (Aschemann-Witzel, Asioli, Banovic, Perito, Peschel ve Stancu, 2023). Gıda israfının azaltılmasına çözüm olarak sunulan ileri dönüştürülmüş gıdalar yeni bir gıda kategorisi olarak ortaya çıkmış olup, bu gıdaların tanımının geliştirilmesi, gıda atığı yönetimi hiyerarşisine dâhil edilmesi ve kamuoyu tarafından kabul edilebilirliğinin sağlanması gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır (Moshtaghian vd., 2021).

İleri dönüştürülmüş bir gıda ürünü, piyasada ticari olarak satılmaya uygun olmayan, gerçekte tüketim için güvenli ve sağlıklı olan meyve ve sebze artıkları gibi yüksek besin değerine sahip yan ürünleri tekrar üretim akışlarına dönüştürerek tüketilebilir sürdürülebilir gıdaların üretilmesini içermektedir (Spratt vd., 2021; Taufik vd., 2023). İleri dönüştürülmüş gıdalar, döngüsel ekonomide gıda ve tarım sektörü de dahil olmak üzere büyük endüstrilerde döngüyü kapatmayı desteklemeye yönelik politikaların oluşturulmasında uyumlu bir kavramdır (Aschemann-Witzel, Asioli, Banovic, Perito, Peschel ve Stancu, 2023). İleri dönüştürülmüş gıdaya örnek, soya sütü üretiminin yan ürünü olarak ortaya çıkan soya fasulyesi posasından *okara* adı verilen ve protein ve lif gibi besin maddeleri açısından zengin bir unun üretilmesi verilebilir. Bu unun gıda olarak tüketilmesi tamamen güvenli olmasına rağmen, ileri dönüştürülme sürecine girmediğinde israf olmaktadır (Spratt vd., 2021).

Tüketici davranışı bakış açısından yiyecek seçim davranışı değerlendirildiğinde; sağlık, ruh hali, kolaylık, duyuşal çekicilik, doğal içerik, fiyat, kilo kontrolü, aşinalık ve etik kaygı gibi yiyecek seçimlerini etkileyen faktörler nedeniyle karmaşıktır (Moshtaghian, Bolton ve Rousta, 2024). Örneğin bazı tüketicilerin, yeniden kullanılan veya ileri dönüştürülmüş içeriğe sahip döngüsel ürünler için ödeme yapmaya istekli oldukları bulunmuştur (Essoussi ve Linton 2010). Diğer yandan, gıda şirketleri, yeni gıda teknolojileriyle sürdürülebilir gıda üretimine çözüm bulsalar da sosyal sistemin bu yenilikleri kabul etme yeteneği yetersiz kalabilmektedir (Perito vd., 2019). Hatta tüketicilerin gıda neofobisi veya gıda teknolojisi neofobisi, ileri dönüştürülmüş malzemelerle üretilen gıdaları satın alma isteğini olumsuz yönde etkilemektedir (Coderoni ve Perito, 2021). Çünkü gıda teknolojisindeki yeni gelişmelerin daha karmaşık üretim süreçlerine olanak tanınması,

tüketicilerin gıda üretim süreçleri hakkındaki bilgisinin azalmasına neden olmakta ve böylece tüketicilerin gıda içeriklerini anlamaları neredeyse imkânsız hale gelmektedir (Nitzko, 2019).

Tüketicilerin gıda israfını azaltma davranışları da gıda israfının tehlikeleri hakkında edindikleri bilgi ile gıda satın alma planları ilişkili olup, bir birey bu bilgilere ne kadar yeterli düzeyde sahipse, bu gıdaları daha fazla satın alma isteğine sahip olarak gıda israfını azaltmada o kadar etkili olmaktadır (Shan, Lu ve Tong, 2024). Chang vd. (2024) ileri dönüştürülmüş gıdalarla ilgili tüketicilerin satın alma kararlarında ürün bilgisinin rolü üzerine araştırmaların hala yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, mevcut teoriler bağlamında, tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik tutumlarının, bu gıdaları satın alma davranışlarını nasıl etkilediğine dair kapsamlı araştırmaların yapılması da önerilmiştir (Zhang vd., 2020; Lu, Parrella, Xu ve Kogut, 2024). Bu araştırmada, ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik olarak tüketicilerin algıladığı bilgi, tutum ve satın alma niyetleri araştırılarak, literatürdeki boşlukları gidermeyi, mevcut literatüre yeni bakış açıları ve katkılar sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda anketler yoluyla elde edilen veriler üzerinde araştırma değişkenleri ölçülmüş ve ileri dönüştürülmüş gıda pazarlamacıları için çıkarımlar sağlanmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Tüketicinin İleri Dönüştürülmüş Gıdalara İlişkin Algıladığı Bilgi

Gıda seçimi ve tercihi konusundaki literatür ele alındığında, tüketicilerin sahip olduğu ürün bilgisinin satın alma kararlarında etkili olmaktadır (Yu ve Lee, 2019; Chang vd., 2024) Tüketiciler ileri dönüştürülmüş gıda gibi yeni ürünlerle karşılaştıklarında da, edindikleri bilgileri zihinsel süreçlerinde işleyerek bu ürünler ile ilgili çıkarımlarda bulunabilmektedirler (Yang vd., 2021).

Tüketicilerin tükettikleri gıdalar hakkında giderek daha fazla bilgilendirilmesi, yedikleri ve satın aldıkları gıdanın kalitesi ve güvenliği konusunda daha fazla endişelenme eğiliminde olmaları nedeniyle önem kazanmıştır (Zhang vd., 2020). Bu nedenle, ileri dönüştürülmüş gıda ürünleri için bilgi eksikliği, tüketicilerin bu tür gıda ürünlerini kabul etmesinin önünde büyük bir engel olabilmektedir (Coderoni ve Perito, 2020). Ayrıca bu ürünlerin işlenmesinde tüketicilerin bilgi sahibi olmadığı teknolojilerin kullanılması da, tüketicilerin gıda teknolojisine karşı yüksek düzeyde endişe duymasına yol açabilmektedir (Sousa vd., 2021).

Beş ülkede yapılan bir araştırmaya göre ise tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkında bilgi eksikliği yaşadığını ve bu durumun kabul edilebilirliklerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ancak, çevresel faydalar hakkında daha fazla bilgi sahibi olduklarında bu ürünlere olan ilgilerinin arttığı tespit edilmiştir (Aschemann-Witzel, Asioli, Banovic, Perito ve

Peschel, 2023). Lu ve diğerleri (2024), tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik tutumlarını ve kabulünü etkileyen faktörler üzerine veri tabanında sistematik bir tarama gerçekleştirmiş olup, araştırmanın sonunda, ileri dönüştürülmüş gıdaların sağlık, beslenme, sürdürülebilirlik, gıda israfı azaltma ve ekonomi üzerindeki olumlu katkıları hakkında bilgi verilmesinin tüketici kabulünü artırabileceği belirtilmiştir. İngiltere'deki tüketicilerin ileri dönüştürülmüş içeriklerle yapılan gıdaları nasıl değerlendirdiğini ve bu değerlendirmelerin beslenme ve çevresel bilgilerle nasıl etkilendiğini inceleyen Asioli ve Grasso (2021), tüketicilere ileri dönüştürülmüş içeriklerin beslenme ve çevresel faydaları hakkında bilgi verildiğinde, bu yeni gıdalar için ödeme istekliliklerinin önemli ölçüde arttığını göstermiştir.

Moshtaghian vd. (2023) İsveç'te tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdaları seçme nedenlerini ve bu seçimlerin tüketim tereddütleriyle olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, tüketicilerin çevresel kaygılar, sürdürülebilirlik ve gıda israfını azaltma gibi nedenlerle ileri dönüştürülmüş gıdaları tercih ettiklerini göstermektedir. Ancak; tat, fiyat ve güvenlik konusundaki endişeler, tüketicilerin bu tür gıdaları tüketme konusunda tereddüt etmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalar ile ilgili sahip oldukları bilgi düzeyinin, bu ürünlere yönelik tutum ve satın alma niyetleri üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir.

2.2. İleri Dönüştürülmüş Gıdalara Yönelik Tüketici Tutumları

Tüketici tutumu, bireylerin belirli bir ürün, hizmet veya marka hakkında sahip oldukları duygusal ve bilişsel değerlendirmeleri ifade eder (Fishbein & Ajzen, 1975). Bu tutumlar, tüketicilerin satın alma kararlarını ve davranışlarını doğrudan etkileyebilir (Kotler & Keller, 2016). Olumlu tutumlar, genellikle ürünün kalitesi, faydaları ve marka güveni gibi faktörlerle şekillenirken (Aaker, 1991), olumsuz tutumlar fiyat, güvenlik endişeleri veya olumsuz deneyimlerden kaynaklanabilir (Zeithaml, 1988). Tüketici tutumlarını anlamak, işletmelerin pazarlama stratejilerini optimize etmelerine ve müşteri memnuniyetini artırmalarına yardımcı olabilmektedir (Solomon, 2020).

Farklı gıda kategorilerinin seçiminde farklı güdüleyici unsurlar bulunabilmektedir (Moshtaghian, Bolton ve Rousta, 2024). Tüketici tutumu, gıda seçimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Lu vd., 2024). Örneğin, besin değeri veya çevresel sürdürülebilirlik gibi algılanan faydaların, işlenmiş gıdalara yönelik tüketicilerin tutumlarını olumlu yönde etkileyebileceği bilinmektedir (Parrella vd., 2023).

Grasso vd. (2023), ABD ve Çin'deki tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik tutumlarını karşılaştırmıştır. Araştırma, her iki ülkedeki tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkındaki farkındalıklarını, algılarını ve satın alma niyetlerini değerlendirmeyi

amaçlamaktadır. Sonuçlar, ABD ve Çin'deki tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkında sınırlı bilgiye sahip olduklarını, ancak çevresel faydalar ve sürdürülebilirlik gibi faktörler nedeniyle bu tür gıdalara ilgi gösterdiklerini ortaya koymuştur. Tüketicilerin tat, fiyat ve güvenlik konusundaki endişeleri, ileri dönüştürülmüş gıdaları satın alma niyetlerini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, Çinli tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdaları kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu ve bu gıdaları satın alma niyetlerinin de ABD'li tüketicilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

2.3. İleri Dönüştürülmüş Gıdaları Satın Alma Niyeti

Tüketicilerin satın alma davranışını gerçekleştirmeye yönelik istekliliğinin olma olasılığı olarak tanımlanan satın alma niyeti (Chen, 2014), tüketicinin belirli bir zaman diliminde belirli bir markadan ya da üründen belirli bir miktarda satın almayı planlaması olarak da ifade edilmektedir (Çetin ve Kumkale, 2016).

Satın alma niyeti, tüketicinin belirli bir ürünü veya hizmeti satın alma konusundaki istekliliğini ve kararını yansıtır. Satın alma niyeti, genellikle ürünün algılanan değeri, kalitesi, fiyatı ve tüketicinin ihtiyaçları ile örtüşmesine bağlı olarak oluşur (Solomon, 2020). Pazarlamacılar için tüketici davranışları ve satın alma niyetini anlamak, etkili pazarlama stratejileri geliştirmek için kritik öneme sahiptir (Schiffman & Wisenblit, 2019).

Sürdürülebilirliğin, çevre dostu ürünler için daha fazla ödemeye istekli olan tüketiciler için zorlayıcı bir itici güç olduğu belirtilmektedir (Ali vd., 2021). Bu anlamda tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdaları kabul etmesiyle ilişkili zorluklar da çok yönlüdür. Örneğin, Ghazanfar vd. (2022), sürdürülebilirlik iddialarının etkinliğinin, farklı ürün kategorileri arasında değiştiğini ortaya koyarak, tüketici algılarının ileri dönüştürülmüş gıdaları satın alma kararlarını önemli ölçüde etkileyebileceğini göstermiştir.

Hellali ve Korai (2023) tarafından gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda, ekolojik farkındalık, gıda neofobisi ve gıda teknolojisi neofobisi, zihinsel simülasyon duyguları (örn. iğrenme), çevresel veya beslenme bilgisi, sosyo-demografik veriler (örn. cinsiyet, yaş), risk algısı, adil fiyat algısı, ürün kategorisi ve döngüsel ürünlere aşinalık, ileri dönüştürülmüş gıdaları tüketme niyeti üzerinde etkisi olan faktörler olduğu belirlenmiştir. Benzer bir çalışmada, besin bilgisinin tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalar için ödeme yapma isteğini önemli ölçüde etkileyebileceğini vurgulanmaktadır (Thorsen vd., 2022).

3. YÖNTEM

Bu çalışmada, tanımsal araştırma tasarımında, nicel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, veri toplamak amacıyla çevrimiçi anketler uygulanmıştır. Daha önce gerçekleştirilmiş çalışmaların taraması yapılarak,

araştırma değişkenlerini ölçmeye yönelik anket soruları hazırlanmıştır. Anket formu, araştırmanın değişkenlerine ait ölçek ifadeleri ve araştırmanın katılımcılarına ait demografik bilgilerini ölçmeye yönelik sorular olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini ölçmek amacıyla 5 soru, ikinci bölümde ise katılımcıların ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik algılanan bilgi, tutum ve satın alma niyeti ile ilgili ölçek ifadeleri yer almaktadır.

Araştırmanın değişkenleri olan algılanan bilgi, tutum ve satın alma niyetini ölçmek için kullanılan ölçekler, Türkçe'ye çevrilmiş, daha sonrasında uzman akademisyenlerden görüş alınarak uygunluğu kontrol edilerek kullanılmıştır. Algılanan bilgiyi ölçmek amacıyla Chen (2008) tarafından geliştirilen algılanan bilgi ölçeği, tutumu ölçmek amacıyla, Gil ve diğerleri (2000) ve Lockie vd. (2004) tarafından geliştirilen ölçekler ve son olarak satın alma niyetini ölçmek için ise, Schifferstein ve Oude Ophuis (1998) ile Bredahl (2001) tarafından geliştirilen ölçekler kullanılmıştır. Katılımcıların ikinci bölümde yer alan ölçek ifadelerine katılma düzeyleri 5'li Likert tipi ölçek (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Ne katılmıyorum Ne Katılmıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) ile ölçmüştür.

Araştırmanın saha uygulaması, ön test ve son test olmak üzere iki aşamalı olarak yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla oluşturulan ankette yer alan olan ölçek ifadelerinin açık ve anlaşılır olup olmadığını sınamak, geçerliliğini artırmak ve böylece anket yapısının güçlendirilmesi amacıyla, 20 katılımcıya anketler uygulanarak ön test çalışması yapılmıştır. Ön test sürecinde, katılımcılardan alınan geri bildirimlerle anket üzerinde son düzenlemeler yapılarak araştırmanın son testine geçilmiştir.

Araştırmanın son testinin ana kütlesi Mersin ili Erdemli ilçesinde yaşayan bireyler olup, anakütleden kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 500 katılımcı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gıda alıcılarını temsil etmesi ve tüketici perspektifine katkıda bulunabilmesi amacıyla, katılımcılar 18 yaş üstü bireylerden seçilmiştir (Lu, Parrella, Xu ve Kogut, 2024). Toplanan veriler istatistiksel paket program kullanılarak analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizlerine yönelik bulgular yer almaktadır. Öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ve araştırma değişkenlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler frekans tabloları ile verilmiş, sonrasında katılımcıların araştırma değişkenlerine vermiş oldukları yanıtlar incelenmiştir.

4.1. Demografik Bulgular

Bu çalışmada öncelikle istatistiksel analizlerle cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve gelir durumuna yönelik sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır.

Araştırmaya toplam 500 kişi katılmıştır. Tablo 1' den anlaşılacağı üzere, ankete katılanların %49'u kadın, %51'i erkektir. Katılımcıların yaş dağılımları analiz edildiğinde, yaş aralıklarının sayısal oranları şu şekildedir: %6,8 'si (34) 18-24 yaş, %24,8'si (124) 25-34 yaş, %21,4'si (107) 35-44 yaş, %30,8'i (89) 45-54 yaş ve son olarak %16,2 'si (81) 55 yaş ve üstü yaş olarak dağılmaktadır.

Demografik Özellikler		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	245	49,0
	Erkek	255	51,0
Medeni Durum	Evli	389	77,8
	Bekar	111	22,2
Yaş	18-24	34	6,8
	25-34	124	24,8
	35-44	107	21,4
	45-54	154	30,8
	55 ve üstü	81	16,2
Öğrenim Durumu	Okur-Yazar	43	8,6
	İlköğretim	78	15,6
	Ortaokul	167	33,4
	Lise	146	29,2
	Önlisans	42	8,4
	Lisans	24	4,8
Gelir Durumu	25000 TL ve altı	143	28,6
	25001-50000 TL	36	7,2
	50001-75000 TL	65	13,0
	75001-100000 TL	166	33,2
	100001 TL ve üstü	90	18,0

Tablo 1: Katılımcılara ait demografik bilgiler

Çalışmaya katılanların öğrenim durumları incelendiğinde, %8,6'sı (43) okur-yazar, %15,6'sı (78) ilköğretim, %33,4'ü (167) ortaokul, %29,2'si (146) Lise, %8,4'ü (42) Ön Lisans ve %4,8'u (24) Lisans mezunudur. Araştırmaya katılan bireylerin gelir düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %28,6'sının 25000 TL ve altı, %7,2'sinin 25001-50000 TL, %13,3'ünün 50001-75000 TL, %33,2'sinin 75001-100000 TL ve %18'inin ise 100001 TL ve üzeri gelire sahip oldukları belirlenmiştir.

4.2. İleri Dönüştürülmüş Gıdalara Yönelik Tüketici Algısına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik satın alma niyeti, tutumu ve algıladığı bilgi düzeyleri değişkenleri ölçülmüş olup, bireylerin bu değişkenlere ait ölçek ifadelerine vermiş oldukları yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Ölçek İfadeleri	Ort.	Std. S.
Satın Alma Niyeti (Xort=2,60)		
Market vb. yerlerde ileri dönüştürülmüş gıdalar olsaydı, onları satın alırdım.	2,80	0,65
Daha yüksek fiyatlarına rağmen ileri dönüştürülmüş gıdaları satın almaya hazırım.	1,90	0,83
İleri dönüştürülmüş gıda satın alma olasılığım çok yüksek	3,09	0,71
Algılanan Bilgi (Xort=3,08)		
Kişisel olarak ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkında çok bilgiliyim.	1,69	0,80
Türkiye'deki ortalama bir kişi ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkında bilgi sahibidir.	2,98	0,66
Bilim ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkında çok bilgilidir.	3,11	0,73
Gıda Endüstrisi ileri dönüştürülmüş gıdalar konusunda oldukça bilgilidir.	3,87	0,67
Hükümet, ileri dönüştürülmüş gıdalar konusunda oldukça bilgilidir	3,78	0,70
Tutum (Xort=2,29)		
İleri dönüştürülmüş gıdalar, normal gıdalara göre daha düşük kimyasal kalıntıya sahiptir.	2,15	0,92
İleri dönüştürülmüş gıdalar, normal gıdalardan daha güvenlidir.	3,14	0,65
İleri dönüştürülmüş gıdalar, normal gıdalardan daha sağlıklıdır.	3,07	0,72
İleri dönüştürülmüş gıdalar, normal gıdalardan daha lezzetlidir.	2,15	0,94
İleri dönüştürülmüş gıdalar, normal gıdalardan daha üstün kaliteye sahiptir.	2,00	0,84
İleri dönüştürülmüş gıdalar, normal gıdalardan daha pahalıdır.	1,98	0,86
İleri dönüştürülmüş gıdalar yemek normal yiyeceklere göre daha çekicidir.	1,52	0,50

Tablo 2: Katılımcıların araştırmada incelenen değişkenlerin ölçek ifadelerine vermiş oldukları yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri

Araştırmanın ölçek ifadeleri içerisinde en yüksek ortalama puan ile ($X_{ort}=3,87$) "Gıda Endüstrisi ileri dönüştürülmüş gıdalar konusunda oldukça bilgilidir" ifadesidir. Diğer yandan ifadeleri arasında en düşük ortalama puan ile ($X_{ort}=1,52$) "İleri dönüştürülmüş gıdalardan yemek normal yiyeceklere göre daha çekicidir" ifadesidir. Ayrıca, satın alma niyeti değişkeninin ortalaması 2,60; tutum değişkeninin ortalaması 2,29 ve algılanan bilgi değişkeninin ortalaması ise 3,08 olarak hesaplanmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik algılanan bilgi düzeyleri, tutumları ile satın alma niyetleri incelenmiştir. Çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde, tüketiciler her ne kadar ileri dönüştürülmüş gıdalar hakkında kişisel bilgi düzeylerinin düşük olduğunu iddia etseler de satın alma niyetlerine yönelik ifadeler incelendiğinde, gelecekte ileri dönüştürülmüş gıdaları satın alma potansiyelleri bulunmaktadır. Dolayısıyla ileri dönüştürülmüş gıdalarla ilgili bilginin tüketicilerin satın alma davranışlarına olan etkisinin ortaya koyulduğu Thorsen vd (2022) ile Hellali ve Korai (2023)'nin çalışmaları da dikkate alındığında, tüketicilerin ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik bilgilendirilmesi ve bu gıdalara yönelik pazarlama faaliyetleriyle olumlu tutum oluşturulmasıyla, satın alma davranışlarına olumlu yönde bir etki oluşturulması beklenmektedir.

Bu çalışma, ileri dönüştürülmüş gıdaların Türkiye için yeni kavram olması nedeniyle, tanımsal bir araştırma niteliğindedir. Gelecekte ileri dönüştürülmüş gıdalar üzerine gerçekleştirilecek araştırmalarda, belirli gıda ürünlerine odaklı olması, marka ile ilgili farklı değişkenlerin (marka bağlılığı, marka bilinirliği, marka denkliği, vb.), ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik risk algılarının ve sağlık bilincinin, çevre ve sürdürülebilirlik ile ilgili algılara yönelik değişkenlerin ve bu ürünlerin fiyat algısı ile ilgili değişkenlerin (fiyat algısı, fiyat duyarlılığı, adil fiyat vb.) dahil edilmesiyle bu gıdaların satın alınması ve tüketilmesinin nedenlerinin daha ayrıntılı olarak incelenmiş olacaktır. Ayrıca bu konudaki araştırmaların üzerinde gerçekleştirildiği örneklem grubunun demografik ve psikografik özelliklerinin, ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik tutum ve satın alma niyetlerine etkileri de ele alınması önerilebilir.

Bu araştırmanın sonuçları, gelecekte kaynakların daha verimli kullanılması ve paylaşım ekonomisine daha fazla katkı sağlaması bağlamında ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik gerçekleştirilecek üretim ve pazarlama faaliyetlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, özellikle pazarlama uygulayıcılarının ileri dönüştürülmüş gıdaların tüketilmesinin özendirilmesine yönelik olarak aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirmesi önerilebilir:

- İleri dönüştürülmüş gıdaların insan sağlığına yönelik etkileri bağlamında bilgilendirici tanıtım kampanyaları yapılması,
- İleri dönüştürülmüş gıdaların sürdürülebilirlik ve çevresel etkilerine yönelik tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi,
- İleri dönüştürülmüş gıdaların içeriği ve ambalajlanması ile ilgili tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yapılması,
- İleri dönüştürülmüş gıdaların sürdürülebilir toplum ve toplumsal paylaşımın dengelenmesi bağlamında bilgilendirme mesajları içeren kampanyaların yapılması,
- İleri dönüştürülmüş gıdaların tüketicilerin kolayca ulaşabileceği dağıtım kanallarının yapılandırılması,
- İleri dönüştürülmüş gıdaların toplumsal olarak tüm sosyoekonomik grupların erişebileceği ve satın alabileceği düzeylerdeki fiyatlardan sunulması,
- İleri dönüştürülmüş gıdalarla ilgili uluslararası standartların belirlenerek iş birliklerinin sağlanması.

Ghazanfar vd. (2022)'nin çalışmasıyla uyumlu olarak, ileri dönüştürülmüş gıdalara yönelik farklı tüketici segmentleriyle uyum sağlamak için özel pazarlama stratejilerinin gerekli olmaktadır. Özellikle sürdürülebilirlik mesajlarının pazarlama kampanyalarına entegre edilmesiyle, ileri dönüştürülmüş gıdaların satın alınmasına yönelik istekliliği artırmak amacıyla olumlu tüketici tutumları oluşturulabilir.

Sonuç olarak, ileri dönüştürülmüş gıdalar pazarı gelişmeye devam ettikçe, üreticilerin ve pazarlamacıların tüketici temelli çeşitli faktörleri ele alan kapsamlı stratejiler benimsemeleri zorunludur. Paydaşlar, ileri dönüştürülmüş gıdalara ilişkin tüketici farkındalığını, güvenini ve anlayışını artırarak daha fazla kabul görmeyi kolaylaştırabilmekte ve böylece satın alma davranışlarını sürdürülebilir gıda uygulamaları lehine yönlendirmeleri mümkün olabilmektedir.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

- Aaker, D.A. (1991). *Managing Brand Equity*. The Free Press, New York.
- Ali, S., Akter, S., & Fogarassy, C. (2021). Analysis of Circular Thinking in Consumer Purchase Intention to Buy Sustainable Waste-To-Value (WTV) Foods. *Sustainability*, 13(10), 5390.
- Aschemann-Witzel, J., Asioli, D., Banovic, M., Perito, M. A., Peschel, A. O., & Stancu, V. (2023). Defining Upcycled Food: The Dual Role of Upcycling In Reducing Food Loss And Waste. *Trends in Food Science & Technology*, 132, 132-137.
- Aschemann-Witzel, J., Asioli, D., Banovic, M., Perito, M. A., & Peschel, A. O. (2023). Consumer Understanding Of Upcycled Foods-Exploring Consumer-Created Associations and Concept Explanations Across Five Countries. *Food Quality and Preference*, 112, 105033. doi:10.1016/j.foodqual.2023.105033.
- Asioli, D., & Grasso, S. (2021). Do Consumers Value Food Products Containing Upcycled Ingredients? The Effect of Nutritional and Environmental Information. *Food Quality and Preference*, 91, 104194.
- Bredahl, L. (2001). Determinants of Consumer Attitudes And Purchase Intentions With Regard To Genetically Modified Food—Results Of A Cross-National Survey. *Journal of Consumer Policy*, 24(1), 23-61.
- Chang, M. Y., Lai, K. L., Lin, I. K., Chao, C. T., & Chen, H. S. (2024). Exploring The Sustainability Of Upcycled Foods: An Analysis Of Consumer Behavior In Taiwan. *Nutrients*, 16(15), 2501.
- Chen, Liwei (2014), The Impact of Social Media on Consumer Behavior: An Empirical Study on the Factors Influencing Consumer Purchase Intention in China in the Context of Social Media. Bachelor Thesis, Aarhus University. Denmark.
- Chen, M. F. (2008). An Integrated Research Framework To Understand Consumer Attitudes And Purchase Intentions Toward Genetically Modified Foods. *British Food Journal*, 110(6), 559-579.
- Coderoni, S., & Perito, M. A. (2020). Sustainable Consumption in The Circular Economy. An Analysis Of Consumers' Purchase Intentions For Waste-To-Value Food. *Journal of Cleaner Production*, 252, 119870.
- Coderoni, S., & Perito, M. A. (2021). Approaches for Reducing Wastes In The Agricultural Sector. An Analysis Of Millennials' Willingness To Buy Food With Upcycled Ingredients. *Waste Management*, 126, 283-290.
- Çetin, O. I. ve Kumkale, İ. (2016). Sosyal Medya Kullanım Düzeyi Ve Satın Alma Niyeti Arasındaki İlişkiye Faydacı Motivasyonun Aracı Etkisi, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 90-101.
- Essoussi, L. H., and J. D. Linton. (2010). New Or Recycled Products: How Much Are Consumers Willing To Pay?, *Journal of Consumer Marketing*, 27(5), 458–468. doi:10.1108/07363761011063358.
- Fishbein, M. & Ajzen, Icek. (1975). *Belief, Attitude, Intention and Behaviour: An Introduction To Theory And Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Ghazanfar, S., Abdullah, M., Ummar, R., Shabbir, R., & Saqib, S. (2022). Effect of Sustainability Claim on Willingness to Pay for Upcycled Food In Digital Era: Differential Effect of Sustainability Claim Between Virtue and Vice Product Category. *Frontiers in Environmental Science*, 10, 870401.
- Gil, J. M., Gracia, A., & Sanchez, M. (2000). Market Segmentation and Willingness to Pay For Organic Products in Spain. *The International Food and Agribusiness Management Review*, 3(2), 207-226.
- Grasso, S., Fu, R., Goodman-Smith, F., Lalor, F. & Crofton, E. (2023). Consumer Attitudes to Upcycled Foods in US and China. *Journal of Cleaner Production*. 388, 135919. doi:10.1016/j.jclepro.2023.135919.
- Hellali, W., & Korai, B. (2023). The Impact of Innovation Level And Emotional Response On Upcycled Food Acceptance. *Food Quality and Preference*, 107, 104849.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *A Framework for Marketing Management*. Prentice Hall.
- Lockie, S., Lyons, K., Lawrence, G. & Grice, J. (2004). Choosing Organics: A Path Analysis of Factors Underlying The Selection of Organic Food Among Australian Consumers. *Appetite*, 43(2), 135-146.
- Lu, P., Parrella, J. A., Xu, Z., & Kogut, A. (2024). A Scoping Review of The Literature Examining Consumer Acceptance Of Upcycled Foods. *Food Quality and Preference*, 105098. doi:10.1016/j.foodqual.2024.105098.
- Moshtaghian, H., Bolton, K., & Rousta, K. (2021). Challenges For Upcycled Foods: Definition, Inclusion In The Food Waste Management Hierarchy And Public Acceptability. *Foods*, 10(11), 2874.
- Moshtaghian, H., Bolton, K., & Rousta, K. (2024). Upcycled Food Choice Motives And Their Association With Hesitancy Towards Consumption Of This Type Of Food: a Swedish study. *British Food Journal*, 126(1), 48-63.
- Moshtaghian, Hanieh & Bolton, Kim & Rousta, Kamran. (2023). Upcycled Food Choice Motives And Their Association With Hesitancy Towards Consumption Of This Type Of Food: A Swedish Study. *British Food Journal*, 126, 10.1108/BFJ-09-2022-0757.
- Nitzko, S. (2019). Consumer Requirements for Food Product Transparency. *Ernaehrungs Umschau*, 66, 198-203.
- Parrella, J. A., Leggette, H. R., Lu, P., Wingenbach, G., Baker, M., & Murano, E. (2023). Evaluating Factors Explaining US Consumers' Behavioral Intentions

- Toward Irradiated Ground Beef. *Foods*, 12(17), 3146.
- Perito, M.A., Di Fonzo, A., Sansone, M., Russo, C. (2019). Consumer Acceptance Of Food Obtained From Olive Upcycled Ingredients. *British Food Journal*, 122(1), 212-226. <https://doi.org/10.1108/BFJ-03-2019-0197>.
- Schifferstein, H. N., & Ophuis, P. A. O. (1998). Health-Related Determinants Of Organic Food Consumption in The Netherlands. *Food Quality and Preference*, 9(3), 119-133.
- Schiffman, L. G. ve Wisenblit, J. (2019). *Consumer Behavior*. 12th Edition, Global Baskı.
- Shan, L., Lu, Q., & Tong, X. (2024). How To Improve The Consistency Of Consumers' Food Waste Reduction Intentions And Behaviors? An Analysis Based On The Expanded Motivation–Opportunity–Ability Framework. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1-12.
- Solomon, M. R. (2020). *Consumer Behavior: Buying, Having, Being*. Pearson.
- Sousa, P. M., Moreira, M. J., de Moura, A. P., Lima, R. C., & Cunha, L. M. (2021). Consumer Perception Of The Circular Economy Concept Applied To The Food Domain: An Exploratory Approach. *Sustainability*, 13(20), 11340.
- Spratt, O., Suri, R., & Deutsch, J. (2021). Defining Upcycled Food Products. *Journal of Culinary Science & Technology*, 19(6), 485-496.
- Taufik, D., Rood, R., Dagevos, H., Bouwman, E. P., & Reinders, M. J. (2023). Effects of Abstract and Concrete Communication on Moral Signalling And Purchase Intention of Upcycled Food Products. *Cleaner and Responsible Consumption*, 8, 100110.
- Thorsen, M., Skeaff, S., Goodman-Smith, F., Thong, B., Bremer, P., & Miroso, M. (2022). Upcycled Foods: A Nudge Toward Nutrition. *Frontiers in Nutrition*, 9, 1071829.
- Yang, X., Huang, Y., Cai, X., Song, Y., Jiang, H., Chen, Q., & Chen, Q. (2021). Using Imagination To Overcome Fear: How Mental Simulation Nudges Consumers' Purchase Intentions For Upcycled Food. *Sustainability*, 13(3), 1130.
- Yu, S., & Lee, J. (2019). The Effects Of Consumers' Perceived Values On Intention To Purchase Upcycled Products. *Sustainability*, 11(4), 1034.
- Zeithaml, v. a. (1988). Consumer Perceptions Of Price, Quality, And Value: A Means-End Model And Synthesis Of Evidence. *Journal of Marketing*, 52(3), 2-22.
- Zhang, J., Ye, H., Bhatt, S., Jeong, H., Deutsch, J., Ayaz, H., & Suri, R. (2020). Addressing Food Waste: How To Position Upcycled Foods To Different Generations. *Journal of Consumer Behaviour*, 20(2), 242-250.

yenifikir

Uluslararası Akademik Fikir Araştırma Dergisi
International Journal of Academic Research and Ideas

Cilt / Volume: 16

Sayı / Issue: 33

Murat Şengöz
Dr
Serbest Araştırmacı
muratsengoz74@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6597-0161>

Avusturya Feodal Sistemi ve Geleneksel Soyluluk Unvanlarının İncelenmesi

*Examination of the Feudal System and
Traditional Nobility Titles in Austria*

Makale Kategorisi (İnceleme Makalesi / Review Article)

Geliş Tarihi / The Date of Received: 14.09.2024

Kabul Tarihi / The Date of Accepted: 20.12.2024

Yayın Tarihi / The Date of Published: 28.12.2024

Atıf / Citation

Şengöz M. (2024). Avusturya Feodal Sistemi ve Geleneksel Soyluluk Unvanlarının İncelenmesi, Yeni Fikir Dergisi, 16 (33), 10-21

Şengöz M. (2024). Examination of the Feudal System and Traditional Nobility Titles in Austria, The Journal of Yeni Fikir, 16 (33), 10-21

Bu makalede intihal programıyla benzerlik raporu alınmıştır.
In this article, a similarity report with the plagiarism program was received.

Avusturya Feodal Sistemi ve Geleneksel Soyluluk Unvanlarının İncelenmesi

Öz

Bu çalışma, Avusturya'daki feodal sistemin ve soyluluk unvanlarının tarihsel gelişimini, sosyal, ekonomik ve politik etkilerini derinlemesine incelemektedir. Feodalizm, Ortaçağ Avrupa'sında toplumsal ve ekonomik yapıyı şekillendiren temel unsurlardan biridir. Avusturya'da Habsburg Hanedanlığı, feodal yapıyı etkili bir şekilde yöneterek, merkezi otoriteyi güçlendirmiş ve yerel yönetimlerin bağımsızlıklarını korumalarına olanak tanımıştır. Bu süreçte, soyluluk unvanları önemli bir rol oynamış, toprak sahipliği ve toplumsal hiyerarşi ile ilişkilendirilmiştir. Çalışma, Habsburglar'ın stratejik evlilikler ve askeri ittifaklar aracılığıyla topraklarını genişlettiğini, böylece feodal ilişkilerin dinamiklerini ve soyluluk sisteminin işleyişini belirlediğini vurgulamaktadır. Modern dönemde ise feodal kalıntılar, toplumsal ve kültürel mirasın bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, feodalizmin yansımaları günümüz Avusturya'sında hala hissedilmekte ve Habsburgların tarihsel etkileri, ulusal kimliğin bir parçası olarak önemli bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, Avusturya'daki feodal sistem ve soyluluk kavramı, hem tarihi bir süreç hem de günümüzdeki toplumsal yapının karmaşıklığını anlamak için kritik bir öneme sahiptir.

Anahtar kelimeler: Feodalizm, Hanedanlık, Soyluluk Unvanları, Sosyal Hiyerarşi

Examination of the Feudal System and Traditional Nobility Titles in Austria

Abstract

This study provides an in-depth examination of the historical development of the feudal system and noble titles in Austria, along with their social, economic, and political impacts. Feudalism is one of the key elements that shaped the social and economic structure of medieval Europe. In Austria, the Habsburg Dynasty effectively managed the feudal system, strengthening central authority while allowing local governments to maintain their independence. In this process, noble titles played a significant role and were associated with land ownership and social hierarchy. The study emphasizes how the Habsburgs expanded their territories through strategic marriages and military alliances, thereby determining the dynamics of feudal relationships and the functioning of the nobility system. In the modern era, feudal remnants continue to exist as part of the social and cultural heritage. In this context, the reflections of feudalism are still felt in present-day Austria, and the historical influences of the Habsburgs play an important role as a part of national identity. In conclusion, the feudal system and the concept of nobility in Austria are critical for understanding both the historical process and the complexities of contemporary social structures.

Keywords: Feudalism, Dynasty, Nobility Titles, Social Hierarchy

1. GİRİŞ

Feodal sistem, Ortaçağ Avrupa'sının toplumsal ve ekonomik yapısını şekillendiren temel unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu sistem, toplumsal hiyerarşi ve arazi sahipliği üzerine kurulu olup, Avrupa'nın birçok bölgesinde farklı şekillerde ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Feodalizm (Feudalismus), lord (Lehnsherr) ve vassal (Vasall) arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisine dayanmaktadır. Lordlar, topraklarını vassallara devrederken, vassallar da bu toprakları işleyip koruma yükümlülüğünü üstlenirdi. Bu ilişki, hem ekonomik hem de askeri anlamda karşılıklı bir bağımlılığı ifade etmekteydi.

Feodal sistemin Avusturya'daki özgün yapısı ve soyluluk düzeni (Adelsstand), hem yerel özellikler sergilemesi hem de Avrupa'nın diğer bölgelerindeki uygulamalarla benzerlikler taşıması bakımından dikkat çekicidir. Özellikle Avusturya feodalizmi, hem bölgenin kendine has toplumsal dinamiklerini hem de Habsburg Hanedanlığı'nın etkisini yansıtarak, Avrupa feodalizminin geneline kıyasla özel bir inceleme alanı sunmaktadır. Dolayısıyla, bu sistemin incelenmesi, yalnızca Avusturya'nın sosyo-ekonomik ve politik yapısını anlamak açısından değil, aynı zamanda Avrupa feodalizmi içinde hangi yönlerden özgünleştiğini anlamak açısından da önemlidir.

Avusturya'daki feodal yapı, Habsburg Hanedanlığı'nın (Habsburger) merkezi otoritesi altında kendine özgü bir gelişim süreci izlemiş ve ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik yapısında derin izler bırakmıştır. Habsburg Hanedanlığı, 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Avrupa'nın en güçlü ve etkili hanedanlarından biri olmuş ve bu süreçte feodal sistemin karakteristiğini belirgin biçimde etkilemiştir. Avusturya'daki feodal düzenin gelişimi, özellikle yerel soyluların (Adeligen) ve toprak sahiplerinin (Grundbesitzer) güç kazanmasıyla şekillenmiş, bu süreçte hem feodal ilişkiler hem de soyluluk hiyerarşisi belirginleşmiştir. Bu bağlamda, Avusturya feodalizminin temel problemi, feodal yapının Habsburg etkisi altında nasıl farklı bir boyut kazandığı ve soyluluk sisteminin toplumsal hiyerarşideki belirleyici rolüdür.

Bu çalışmanın amacı, Avusturya'da feodal sistemin ve geleneksel soyluluk unvanlarının (Adelstitel) tarihsel gelişimini, sosyal ve ekonomik etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Araştırma, feodalizmin genel tanımı ve özellikleri ile başlayarak, Avusturya'nın özgün feodal yapısını ve soyluluk kavramını detaylandıracaktır. Ayrıca, Habsburg Hanedanlığı dönemindeki soyluluğun rolü ve 19. yüzyılda yaşanan değişimler ele alınarak, modern dönemde feodal kalıntıların ve soyluluğun sosyal ve kültürel mirası değerlendirilecektir. Bu analiz, Habsburg Hanedanlığı'nın Avusturya feodalizmine getirdiği kendine özgü düzeni anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Feodal sistem, Avusturya'da yalnızca toprak sahipliği ve ekonomik ilişkiler üzerine kurulu bir yapı olmayıp, aynı zamanda sosyal ve politik bir düzenin de temelini oluşturmuştur (Aydoğan, 20106). Soyluluk unvanları (Adelstitel), toplumsal hiyerarşinin ve gücün sembolü olarak, Avusturya'nın feodal yapısının merkezinde yer almıştır. Bu unvanlar, sadece bireylerin statüsünü belirlemekle kalmamış, aynı zamanda geniş toprak sahipliği, askeri hizmet ve siyasi nüfuz ile de ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın kapsamı, Avusturya feodal sisteminin ve soyluluk unvanlarının tarihsel gelişimini ve bu yapıların sosyal, ekonomik ve politik etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu araştırma, Avusturya feodal sisteminin ve soyluluk unvanlarının tarihsel gelişimini ve bu yapıların sosyal, ekonomik ve politik etkilerini kapsamlı bir şekilde ele alarak, bu konulara dair daha derin bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Feodal yapının ve soyluluk unvanlarının tarihsel önemini vurgularken, günümüzdeki yansımalarını da ortaya koymayı hedeflemektedir. Avusturya feodal sistemi ve soyluluk unvanlarının modern dönemdeki sosyal ve kültürel mirası, özellikle bu yapının günümüzdeki etkilerini ve toplumsal hiyerarşiye olan katkılarını anlamak açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Avusturya feodal sistemi ve soyluluk unvanlarına dair bir inceleme yapılacaktır. Bu kapsamda çalışma Avusturya feodal sisteminin ve soyluluk unvanlarının Habsburg Hanedanlığı dönemindeki rolünü ve modern dönemdeki yansımalarını ele alarak, bu konularda literatüre bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

2. FEODAL SİSTEM

Feodal sistem, yalnızca toprak sahipliği ve toplumsal hiyerarşi üzerine kurulu bir yapı değil, aynı zamanda askeri sorumlulukların da merkezde yer aldığı bir organizasyondur. Nitekim vassallar, senyörlüğün idari, adli ve askeri hizmetlerinde bulunmak zorundadır (Bekleyiş, 2024: 374). Bu bakımdan vassallar, lordlarına bağlılık yemini ederken, askeri hizmet, lord-vassal ilişkisinin en önemli ve belirleyici bileşenlerinden birini oluşturuyordu. Bu yükümlülük, sadece lordun topraklarının korunması değil, aynı zamanda lordun daha geniş siyasi ve askeri hedeflerini gerçekleştirmesi için de hayatiydi. Feodal ordular, farklı bölgelerden toplanan yerel askeri güçlerden oluştuğundan, belirli bir merkezi ordu yapısına göre daha parçalı bir yapıdaydı. Ancak bu yapı, hızlı mobilizasyonu ve yerel kaynaklardan faydalanmayı sağladığı için Ortaçağ Avrupa'sında etkili bir askeri güç oluşturdu. Dolayısıyla, feodalizmin askeri organizasyonu, lordlar arasındaki askeri ve siyasi ittifakların oluşturulması için de bir temel teşkil etti (Duby, 1970).

Feodal sistemin askeri yapısı, bu yönüyle hem içerideki hem de dışardaki tehditlere karşı dinamik bir savunma mekanizması oluşturmuştur. Vassallar,

lordlarına hem askeri destek sağlıyor hem de savaşçılar yetiştiriyorlardı. Bu askeri hizmetler, aynı zamanda sadakat, bağlılık ve onur gibi feodal değerleri güçlendirdiği için toplumsal yapının bir aracı haline gelmiştir. Lordlar, vassalların sağladığı askeri desteği, sınır koruma, isyan bastırma ve diğer feodal lordlarla olan çatışmalarda kullanarak güçlerini pekiştirmişlerdir. Bu durum, feodalizmin askeri yapısının sadece bir savunma değil, aynı zamanda lordlar arasındaki güç mücadelelerinde stratejik bir rol oynamasına da neden olmuştur ((Ağaoğulları ve Köker, 2001: 181).

Feodal sistemin siyasi yapısı, merkezi bir otoritenin zayıf, yerel lordların ise oldukça güçlü olduğu bir siyasi ortamı ifade eder. Özellikle Avrupa'nın geniş coğrafyalarında krallar, merkezi bir yönetim sağlayamadıkları için topraklarını lordlar arasında dağıtmak zorunda kalmışlardır. Bu toprak dağıtım karşılığında lordlar, kendi toprakları üzerinde neredeyse bağımsız bir yönetim hakkına sahip olmuş, bu da feodal sistemin temel dinamiğini oluşturmuştur. Yerel lordlar, kendi topraklarında yargılama yetkisi, vergi toplama, askeri kuvvetleri örgütleme ve siyasi yönetimi sağlama gibi birçok yetkiyi elinde bulunduruyordu. Dolayısıyla, yerel lordlar kendilerini krallara yalnızca sembolik bir bağlılık göstererek bağımsız otoriteler olarak konumlandırmışlardır (Hollister, 2001).

Bu siyasi yapının bir sonucu olarak, krallar ve büyük lordlar kendi otoritelerini güçlendirmek ve yerel güç odaklarını kontrol altına almak için ittifaklar, evlilikler ve çeşitli diplomatik stratejiler geliştirmişlerdir. Merkezi otoritenin zayıf olduğu bir sistemde, feodal lordların güç dengeleri toplumsal ve siyasi istikrarı doğrudan etkilemiştir. Krallar, yerel lordların gücünü sınırlandırmak ve kendi otoritelerini artırmak için soyluluk unvanları ve ödüller sunarak bağlılıklarını sağlamaya çalışmışlardır. Bu durum, feodalizmde siyasi yapının değişken ve hassas bir dengeye dayandığını göstermektedir.

Feodal sistem, katı ve durağan bir toplumsal hiyerarşi üzerine kurulmuştur (Cevizci, 2009, s. 429). Bu hiyerarşik yapı, soylular (Adeligen), ruhban sınıfı (Geistlichkeit), serfler (Leibeigenen) ve köylüler (Bauern) gibi keskin sınıflara ayrılmıştır. Soylular, toplumun en üst tabakasında yer alırken, siyasi, askeri ve ekonomik gücün büyük bir kısmını elinde bulundurmışlardır. Bu sınıf, geniş toprak mülkiyetine sahip olup kendilerine bağlı vassallar ve köylülerden elde ettikleri ürün ve gelirle ekonomik güce hükmediyordu. Bu ekonomik güç, soyluların toplumsal hiyerarşinin en üst basamağında yer almasını sağlamıştır. Ruhban sınıfı ise, dini otoriteyi temsil ederek geniş bir siyasi nüfuz kazanmış ve çoğunlukla toprak sahibi olmuşlardır. Feodal toplumda kilise, hem sosyal hem de siyasi olarak güçlü bir konumdaydı ve toplumun değer yargılarını etkileyen bir rol üstlenmiştir (Reynolds, 1994).

Köylüler ve serfler ise, feodal toplumun en alt tabakasını oluşturuyordu. Bu sınıf, lordların topraklarında tarımsal üretim yaparak geçimini sağlıyor

ve lordlarına karşı belirli bir ekonomik ve sosyal bağımlılık ilişkisi içinde yaşıyordu. Feodalizmde serfler, lordun mülkü sayılır ve toprakla birlikte el değiştirebilirdi. Bu hiyerarşik yapı, toplumsal sınıflar arasındaki ilişkilerin ekonomik, siyasi ve sosyal yapıyı belirleyen ana unsur olduğunu göstermektedir. Feodal toplumsal yapı, aynı zamanda her sınıfın belirli görev ve yükümlülüklerle tabi olduğu bir sistem olarak toplumsal istikrarı korumaya yönelik işlev görmüştür.

Feodalizm, Ortaçağ Avrupa'sının ekonomik, sosyal ve siyasi yapısını derinden etkileyen bir sistem olarak belirli temel özelliklere sahiptir. Bu özellikler, feodalizmin işleyişini ve topluma etkisini anlamak için kritik öneme sahiptir. Feodalizmin ana bileşenleri olan toprak mülkiyeti, askeri hizmet, hiyerarşi, ekonomik bağımlılık ve adalet sistemi, feodal yapının ana çerçevesini oluşturmaktadır.

Feodal sistemin merkezinde toprak mülkiyeti bulunur ve tüm ekonomik ve sosyal ilişkilerin temelini oluşturur. Toprak, güç ve statünün bir sembolü olarak feodal toplumda önemli bir role sahiptir. Krallar, sadakat ve hizmet karşılığında lordlara geniş topraklar vererek, bu lordların kendilerine bağımlı bir vassal ağı oluşturmalarını sağlamışlardır. Lordlar ise, bu toprakları kendi vassallarına dağıtarak kendilerine bağlı bir sosyal ve ekonomik sistem kurmuşlardır. Toprak mülkiyeti, bu bağlamda, feodal yapının merkezinde yer alır ve lord-vassal ilişkisini düzenleyen temel unsurlardan biridir (Bloch, 1961).

Feodal sistemde askeri hizmet, lord-vassal ilişkisinin ana unsurlarından biridir. Vassallar, askeri destek sunarak lordlarına karşı temel bir yükümlülük taşımaktadırlar. Bu hizmetler, lordların savaş kapasitelerini artırmakta ve iç-dış tehditlere karşı güvenlik sağlamaktadır. Vassalların lordlarına sağladığı askeri destek, feodal sadakat ilişkisini güçlendirirken, lordların vassallar üzerindeki etkisini de artırmaktadır (Duby, 1970).

Feodal toplumun hiyerarşik yapısı, kral, lordlar, vassallar ve serfler arasında katı bir hiyerarşi oluşturarak toplumsal düzeni sağlamaktadır. Bu yapı, her seviyedeki birey veya grubun bir üstündeki otoriteye bağımlı olduğu bir sistemi ifade eder. Feodal hiyerarşi, aynı zamanda siyasi ve askeri sorumlulukları belirleyen bir düzen sağlayarak, toplumsal ilişkilerin temel çerçevesini oluşturmuştur (Hollister, 2001).

Feodal sistemde ekonomik bağımlılık, lordlar ile vassallar arasındaki ekonomik ilişkiyi tanımlayan bir unsurdur. Vassallar, lordların topraklarını işleyerek elde ettikleri ürünlerle geçinirken, bu ekonomik ilişki toplumsal yapının korunmasını sağlamaktadır. Vassallar ve serfler, toprak mülkiyeti olmaksızın geçimlerini lordların topraklarından sağlamaktadır ve bu durum, lord-vassal ilişkisinin sürekliliğini destekler (Duby, 1970; Pirenne, 2018.; Huberman, 2021: 21-26).

Feodal sistemde adalet ve yönetim, lordların yerel yetkileri doğrultusunda şekillenmiştir. Her lord, kendi

toprakları üzerinde adaleti sağlama yetkisine sahiptir ve bu durum merkezi otoritenin zayıf olduğu Ortaçağ Avrupa'sında yerel otoritelerin güçlenmesine yol açmıştır. Lordlar, kendi mahkemelerini kurarak toplumsal düzenin sağlanmasında etkin bir rol oynamıştır (Reynolds, 1994).

Feodal sistem, Ortaçağ Avrupa toplumunun sosyal ve kültürel yapısına derinlemesine etki etmiştir. Soyluluk, toplumsal hiyerarşinin üst sınıflarını oluşturmuş ve siyasi, ekonomik, sosyal gücün simgesi haline gelmiştir. Feodal toplumda sadakat, onur ve bağlılık gibi değerler ön planda olup, bu değerler toplumsal ilişkilerde ve kültürel eserlerde kendini göstermiştir (Bloch, 1961).

Bu bahiste feodal sistem, Ortaçağ Avrupa'sında toplumsal, ekonomik ve siyasi yaşamın temelini oluşturmuş ve bu dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları üzerinde derinlemesine izler bırakmıştır. Feodalizmin temel özellikleri, toprak mülkiyeti, askeri hizmet, hiyerarşik yapı, ekonomik bağımlılık, adalet ve yönetim gibi unsurlar etrafında şekillenmiş ve bu unsurlar, toplumun genel işleyişini derinden etkilemiştir. Feodal sistemin incelenmesi, bu dönemin toplumsal ve ekonomik yapısını anlamak için kritik öneme sahiptir ve bu çalışmada bu konular ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3. AVRUPA'DA FEODALİZM

Avrupa'nın farklı bölgelerinde feodal sistem, yerel şartlara ve tarihsel süreçlere göre çeşitli farklılıklar göstermiştir. Feodalizmin Avrupa'daki çeşitliliği, coğrafi, siyasi ve kültürel farklılıkların bir yansımasıdır. Her bölgede feodal ilişkilerin kendine özgü gelişim süreçleri olmuştur. Bu farklılıklar, feodalizmin nasıl uygulandığına ve toplumsal yapıları nasıl şekillendirdiğine dair önemli ipuçları sunar.

Fransa'da Feodalizm: Fransa, feodal sistemin en belirgin ve klasik örneklerinden birini oluşturur. Burada feodal ilişkiler daha merkezi bir yapı gösterir. Fransa'da kral, en üstteki otorite olarak geniş topraklara sahip lordları (seigneurs) kontrol altında tutmayı başarmıştır. Bu merkezîyetçilik, Capet Hanedanlığı'nın 10. yüzyıldan itibaren güç kazanmasıyla pekişmiştir. Kralın otoritesi, feodal lordların sadakat ve hizmetlerine dayanıyordu, ancak bu ilişkiler sıkı bir merkezi otorite altında düzenlenmiştir. Fransa'da, toprak mülkiyeti ve askeri hizmetin yanı sıra, kralın yetkisi altında çalışan yerel yöneticiler ve yargıçlar önemli bir rol oynamıştır (Bloch, 1961).

Almanya'da Feodalizm: Almanya'da feodal sistem daha parçalı ve dağınık bir yapı sergiler. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun geniş ve çeşitli topraklarında, yerel lordlar ve prensler büyük bir bağımsızlığa sahipti. İmparatorun otoritesi, Fransa'daki kadar merkezi değildi ve yerel lordlar kendi bölgelerinde neredeyse bağımsız yönetimler kurmuşlardı. Bu durum, Almanya'da feodal sistemin daha desentralize ve çeşitli bir yapıya sahip olmasına yol açmıştır. Feodal lordlar, kendi

topraklarında büyük bir güç ve bağımsızlıkla hareket etmişlerdir. Almanya'daki feodalizm, yerel güçlerin ve otoritelerin birleşmesi ve ittifaklar yoluyla şekillenmiştir (Bachrach, 1970 : 481-751).

İtalya'da Feodalizm: İtalya, coğrafi ve siyasi olarak parçalı yapısıyla dikkat çeker. Burada feodal sistem, şehir devletleri ve küçük prenslikler arasında bölünmüştür. İtalya'da feodal lordlar, genellikle şehir devletlerinin veya küçük bölgelerin kontrolünü elinde tutmuştur. Bu durum, İtalya'da feodal sistemin oldukça çeşitli ve karmaşık bir yapıya sahip olmasına yol açmıştır. Feodal ilişkiler, İtalya'nın kuzeyinde güçlü şehir devletleri (örneğin Venedik ve Floransa) tarafından şekillendirilmiş, güneyde ise Norman ve Arap fetihlerinin etkisi altında kalmıştır. İtalya'daki feodalizm, ticaret ve şehirleşmenin etkisiyle de farklı bir gelişim süreci izlemiştir (Hyde, 1973).

Feodalizmin Avrupa'daki Diğer Bölgeleri: Feodalizmin Avrupa'daki diğer bölgelerdeki uygulamaları da, yerel şartlar ve tarihsel süreçler doğrultusunda çeşitlilik göstermiştir. İngiltere'de feodal sistem, Norman Fethi'nden sonra daha merkezi bir yapıya bürünmüş ve kralın otoritesi altında sıkı bir hiyerarşi oluşturulmuştur. İspanya'da ise Reconquista sürecinin etkisiyle, feodal ilişkiler dini ve askeri mücadelelerle iç içe geçmiştir. İskandinavya'da feodal sistem, Viking geleneğinin ve yerel krallıkların etkisiyle kendine özgü bir gelişim süreci izlemiştir.

4. FEODALİZMİN MODERN DÖNEMDEKİ YANSIMALARI

Feodal sistemin sona ermesi ve modern devlet yapılarının ortaya çıkışı, özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleşmiştir. Sanayi devrimi, tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçişi hızlandırmış ve feodal yapılar yavaş yavaş çözülmüştür. Ancak, feodal sistemin sosyal ve kültürel mirası, modern dönemde de varlığını sürdürmüştür. Avusturya'da, feodal kalıntılar ve soyluluk unvanları, toplumsal ve kültürel hafızanın bir parçası olarak varlığını devam ettirmiştir (Okey, 1986). Nitekim halen günümüzde İngiltere de dâhil, çoğu Avrupa ülkesinde aristokratik unvanlar hâlâ varlığını sürdürmektedir. Yönetimsel bir fonksiyon taşımasa da bu unvan çoğunlukla kişinin saygın ve belirli bir geçmişe sahip olduğunu veya varlıklı olduğunu ifade etmektedir (Şahin, 2010: 114).

Bu bahiste, İkinci Dünya Savaşı, 20. yüzyılın en yıkıcı ve dönüştürücü olaylarından biri olarak, yalnızca askeri ve siyasi yapıları değil, aynı zamanda krallıklar ve hanedanlıklar üzerinde de derin etkiler bırakmıştır. Savaş sonrası dönemde, galip ülkelerde mevcut krallıkların devam etmesi ve mağlup devletlerde hanedanlıkların sona ermesi, savaşın küresel siyasi haritası üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, galip ve mağlup ülkelerdeki monarşilerin ve hanedanlıkların dönüşümü, modernleşme, demokratikleşme ve toplumsal değişim süreçlerinin bir yansımasıdır. Osmanlı

Devleti, İspanya ve Belçika'nın durumu da bu geniş tablonun önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Bu noktada Birleşik Krallık, savaşın galip ülkeleri arasında yer alması münasebetiyle monarşisini sürdürmeyi başarmıştır. Kraliçe II. Elizabeth'in 1952'de tahta çıkışıyla birlikte, Birleşik Krallık'ın monarşisi, modernleşme ve demokratikleşme süreçlerini içeren bir evrim geçirmiştir. Elizabeth'in uzun süreli egemenliği, monarşinin hem ulusal hem de uluslararası alandaki temsilini güçlendirmiştir. Kraliçe'nin "şahsi bir monarşi" anlayışı, medya ile ilişkilerin yönetilmesi ve halkla etkileşimin artırılması gibi unsurları içermekte olup, modern krallığın toplumsal bağlamdaki rolünü vurgulamaktadır (Seymour, 2012).

Birleşik Krallık gibi İsveç ve Danimarka gibi diğer kuzey Avrupa monarşileri de savaş sonrası dönemde varlıklarını sürdürmeyi başarmıştır. İsveç ve Danimarka'daki monarşiler, savaş sonrası dönemde siyasi sistemlere entegre olarak sembolik roller üstlenmişlerdir. İsveç Kralı VI. Gustaf ve Danimarka Kralı IX. Frederick'in yönetimleri, demokratik reformlar ve sosyal değişimlere uyum sağlamış, modern devletlerin bir parçası olarak toplumsal ve kültürel sürekliliği temsil eden figürler haline gelmişlerdir (Sundström, 2005).

İspanya'da da , savaş sonrası dönemde önemli bir monarşi dönüşümü yaşamıştır. 1931'deki Cumhuriyet dönemi sonrasında, General Franco'nun faşist yönetimi altına giren İspanya, 1975'te monarşiyi yeniden tesis etmiştir. Franco'nun ölümünden sonra Juan Carlos I'nin tahta çıkışı, İspanya'nın demokratikleşme sürecine önemli bir katkı sağlamıştır. Juan Carlos I'nin modernizasyon çabaları, İspanyol monarşisini anayasal bir monarşi haline getirerek, ülkenin demokratikleşme sürecini desteklemiştir (Hernández, 2009).

Birleşik Krallık ve İspanya gibi Belçika da, 2. Dünya Savaşı'nın galip ülkelerinden biri olarak, krallığını sürdürmeyi başarmıştır. Kral Baudouin'in 1951'de tahta çıkışı, Belçika'nın modernleşme ve sosyal reformlar sürecini desteklemiştir. Krallık, anayasal monarşi olarak, hem ulusal birliği sağlamak hem de uluslararası alanda Belçika'nın temsilini güçlendirmek amacıyla önemli bir rol oynamıştır (Vandenbroucke, 2010).

Diğer taraftan Almanya, savaşın ardından Weimar Cumhuriyeti'nin son bulması ve Nazi Almanyası'nın yıkılmasıyla birlikte, monarşiyi terk etmiştir. Hohenzollern Hanedanlığı'nın sona ermesi, savaş sonrası Almanya'nın siyasi yapısındaki köklü değişimlerin bir parçası olmuştur. Almanya, savaşın ardından federal bir cumhuriyet olarak yeniden yapılandırılmış ve monarşinin geri dönmesi mümkün olmamıştır (Mommsen, 1996). Bu dönemde, demokratikleşme ve federalizm, Almanya'nın yeni siyasi kimliğinin temellerini oluşturmuştur.

Almanya gibi Avusturya ve İtalya'da da da benzer bir dönüşüm yaşanmıştır. Avusturya, savaş sonrası dönemde 1938'de Nazi Almanyası tarafından ilhak edilmiştir. Savaş sonrası, Avusturya, yeniden bağımsız

bir cumhuriyet olarak kurulmuş ve Habsburg Hanedanlığı'nın geri dönüşüne yer verilmemiştir. Avusturya'nın savaş sonrası demokratikleşme süreci, uluslararası toplum tarafından kabul edilen yeni sınırlar ve bağımsızlık, monarşinin geri dönmesini engellemiştir (Breit, 2002). Nitekim Avusturya, savaş sonrası dönemde bağımsız bir cumhuriyet olarak yeniden yapılandırıldığında, yeni bir eyalet sistemi benimsemiştir. Bu sistem, feodal yapının izlerini taşıyan bir şekilde oluşturulmuş ve eyaletlerin idari sınırları, tarihsel ve kültürel bağlar göz önünde bulundurularak belirlenmiştir (Riedl, 2010). Avusturya'nın eyalet yapısı, her bir eyaletin kendine özgü idari ve siyasi özellikler taşımasını sağlamaktadır. Bu yeni yapılanma, monarşinin geri dönüşünü engellemekle kalmamış, aynı zamanda demokratik süreçlerin güçlenmesine de katkıda bulunmuştur. 1955'te imzalanan Avusturya Devlet Antlaşması, ülkenin bağımsızlığını pekiştirmiş ve Avusturya'nın uluslararası alanda tanınmasını sağlamıştır (Breit, 2002).

İtalya'da ise benzer bir süreç yaşanmıştır. Mussolini'nin faşist yönetiminin ardından, 1946'da yapılan referandum sonucunda, Savoy Hanedanlığı'nın sona ermesiyle İtalya Cumhuriyeti olarak ilan edilmiştir. Bu dönüşüm, monarşinin sona erdiği ve demokratik bir yönetim sistemine geçildiği bir dönemi işaret etmektedir. Cumhuriyetin ilanı, savaş sonrası dönemdeki toplumsal ve siyasi değişimlerin bir parçası olarak değerlendirilmelidir (Ginsborg, 2003).

Osmanlı Devleti de, I. Dünya Savaşı'nın mağlup devletlerinden biri olarak, 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla hanedanlık sona ermiştir. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanıyla birlikte, Osmanlı Hanedanlığı'nın siyasi ve toplumsal etkisi tamamen ortadan kaldırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve onun önderliğindeki reformlar, Osmanlı monarşisinin yerine modern, laik bir cumhuriyet getirmiştir (Zürcher, 2004). Bu dönüşüm, Osmanlı'nın son bulması ve modern Türkiye'nin oluşumu açısından kritik bir dönemi temsil etmektedir.

Dünya Savaşı'nın galip ülkelerinde krallıkların devam etmesi, monarşilerin modernleşme ve demokratikleşme süreçlerine entegrasyonunu yansıtmaktadır. Bu ülkeler, krallıklarını sembolik bir rol ve toplumsal bir bağ olarak sürdürmeyi başarmışlardır. Mağlup ülkelerde ise hanedanlıkların sona ermesi, savaşın yarattığı yıkım, işgal ve siyasi değişimlerle şekillenmiş ve bu ülkeler yeni demokratik sistemlerle yeniden yapılandırılmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti, İtalya, Almanya, Avusturya ve diğer mağlup ülkelerde yaşanan bu dönüşümler, savaş sonrası dönemin siyasi ve toplumsal dinamiklerini yansıtarak, modern monarşi ve yönetim sistemlerinin evrimini göstermektedir. Galip ülkelerdeki krallıkların modernizasyon süreçleri ve mağlup ülkelerdeki hanedanlıkların sona ermesi, uluslararası ilişkilerde ve iç politika dinamiklerinde önemli değişimlere işaret etmektedir. Bu değişimlerin, küresel siyasi haritayı nasıl etkilediği ve uluslararası

sistemdeki rollerini nasıl yeniden tanımladıkları, 20. yüzyılın sonlarına doğru uluslararası siyasi yapının şekillenmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu bahiste denilebilir ki, soyluluk fenomeni üzerinden inşa edilen bir idare sistemi Ortaçağ Avrupa'sının toplumsal, ekonomik ve siyasi yapısını şekillendiren temel bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sistemde lordlar ve vassallar arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisi, günümüzde aynıyla olmasa da benzer bir biçimde kitleleri kontrol edebilme ve yönlendirebilme yeteneğine sahip dini ve sivil cemaatler ve sermayedarlar üzerinden devam etmektedir (Dyer, 2005; Hoffmann, 2018; Horsley, 1990; Postan, 1972; Tilly, 1992).

5. AVUSTURYA'DA FEODAL SİSTEM

Avusturya'da feodal sistemin kökenleri, erken Ortaçağ'da Germen kabilelerinin bölgeyi istila etmeleriyle başlamıştır. Bu dönemde, Germen kabileleri Avusturya topraklarını fethederek yerel lordların ve soyluların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Wandruszka & Urbanitsch, 1985). Habsburg Hanedanlığı, 13. yüzyıldan itibaren Avusturya'daki feodal yapıyı şekillendirmede merkezi bir rol oynamıştır. Habsburglar, stratejik evlilikler, askeri ittifaklar ve siyasi manevralarla topraklarını genişletmiş ve siyasi gücünü pekiştirmiştir (Kann, 1974). Bu süreç, feodal yapının hem siyasi hem de ekonomik olarak merkezi bir şekilde gelişmesine olanak sağlamıştır.

Örneğin 1477 yılında Mary of Burgundy ile yapılan evlilik, Burgonya Düküğü'nün Habsburglar'a katılmasını sağlamış ve bu sayede Habsburglar, Fransa ile olan sınırlarını güvence altına almışlardır. Yine Habsburgların İspanya üzerindeki etkisi, 1516'da İspanyol Prensi ve Habsburg İmparatoru I. Charles (Kutsal Roma İmparatoru V. Karl) ile İspanyol kraliçesi Isabella'nın kızı olan Catherine of Aragon ile evlenmesiyle başlamıştır. Bu evlilik, Habsburgların İspanyol tahtı üzerindeki haklarını güçlendirmiştir. Ayrıca 1526'daki Mohács Meydan Muharebesi sonrasında, Habsburglar Macaristan Krallığı'na göz dikmiştir. 1563'te, Habsburg İmparatoru II. Ferdinand, Macaristan tahtının meşru sahibi olarak kabul edilmesi için Avusturyalı Maria ile evlenmiştir. Bunlara ilave olarak 1526'da Habsburglar, Bohemya Krallığı'nın yönetimini de ele geçirmiştir. Habsburg İmparatoru I. Ferdinand, Bohemya kraliçesi olarak I. Charles'ın kızını alarak bu toprakları kontrol altına almıştır. Bu stratejik evlilikler, Habsburgların yalnızca topraklarını genişletmelerine değil, aynı zamanda siyasi güçlerini pekiştirmelerine olanak sağlamıştır (Taylor, 1948; Kann, 1950; Sked, 1981: 175-193).

Habsburg Hanedanlığı, feodal yapının kurumsallaşmasını ve genişlemesini sağlamak amacıyla topraklarını lordlara devretmiş ve bu lordlardan askeri hizmet, vergi toplama ve bölgesel yönetim gibi yükümlülükler talep etmiştir. Feodal ilişkiler, Habsburgların merkezi otoritesini güçlendirecek şekilde düzenlenmiş, lordlar ve vassallar arasındaki ilişkiler

sistemik bir hale getirilmiştir (Ingrao, 2000). Habsburglar, toprakları ve unvanları stratejik olarak dağıtarak, hem yerel lordların hem de imparatorluk yönetiminin etkinliğini artırmışlardır (Gottfried, 1983). Bu yapı, Habsburgların feodal sistemi güçlendirmesi ve yerel yönetimlerle stratejik ittifaklar kurarak otoritelerini pekiştirmelerini sağlamıştır.

Bu noktada denilebilir ki Avusturya'daki feodal sistem, Habsburg Hanedanlığı'nın egemenliği altında kendine özgü bir gelişim süreci izlemiştir. Habsburglar, hem merkezi otoriteyi güçlendirmek hem de yerel yönetimlerin bağımsızlıklarını korumak amacıyla feodal ilişkileri düzenlemişlerdir (Evans, 1979a). Bu durum, Avusturya'daki feodal yapının hem güçlü bir merkezi otorite hem de yerel bağımsızlıkları koruyan bir denge kurmasını sağlamıştır. Nitekim Habsburglar, yerel soylularla stratejik ittifaklar kurarak, hem imparatorluk düzeyinde hem de yerel düzeyde güçlerini pekiştirmişlerdir (Taylor, 1948; Kann, 1950; Sked, 1981: 175-193).

Bu minvalde. Habsburglar, toprak mülkiyetini ve soyluluk unvanlarını merkezi bir şekilde kontrol ederek feodal yapıyı sağlamlaştırmışlardır (Evans, 1979b). Bu yapı, lordlar ve vassallar arasındaki ilişkilerle merkezi otoritenin güçlenmesini ve imparatorluk yönetiminin etkinliğini artırmıştır. Habsburglar, yerel soylulara belirli bir bağımsızlık tanırken, merkezi yönetimin otoritesini de güçlendirmişlerdir. Bu denge, Avusturya'daki feodal sistemin etkinliğini ve sürekliliğini sağlamıştır (Gottfried, 1983).

Bu bahiste denilebilir ki Avusturya coğrafyasında soyluluk, feodal sistemin en üst sınıfını oluşturur ve Avusturya'da toplumsal hiyerarşinin en yüksek katmanını temsil eder. Habsburg Hanedanlığı'nın gücünü pekiştirdiği bu yapı, soyluların geniş topraklara sahip olmalarını ve toplumsal hiyerarşideki yüksek konumlarını korumalarını sağlamıştır (İşçi, 2017: 538-563). Soyluluk, imparatorluk yönetiminde ve yerel yönetimlerde önemli roller üstlenmiş, toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamıştır (Kann, 1974).

Nitekim Avusturya'daki soyluluğun kökenleri, Germen kabilelerinin bölgeyi istila ettiği erken Ortaçağ dönemine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde savaşçılar ve kabile liderleri, geniş topraklar ve unvanlar elde ederek soyluluk sınıfının temellerini atmışlardır. Habsburg Hanedanlığı'nın egemenliği altındaki dönemde, soyluluk unvanları ve toprak sahipliği daha sistemik bir hale gelmiş, soyluluk sınıfının toplumsal ve siyasi rolü güçlendirilmiştir (Gagliardo, 1991).

6. AVUSTURYA'DA SOYLULUK VE SOSYAL HİYERARŞİ

Soyluluk unvanlarının kökeni, Ortaçağ'ın feodal yapısına dayanır ve özellikle Avrupa'da feodalizmin gelişimiyle şekillenmiştir. Feodal sistem, 9. yüzyıldan itibaren özellikle Fransa ve Almanya'da ortaya çıkmış ve bu süreçte soylular, toprak mülkiyeti ve askeri hizmet

üzerinden siyasi otorite kazanmaya başlamışlardır (Wright, 2002). Bu unvanlar, monarşinin güçlendirilmesi ve feodal lordların, yani soyluların, yerel yönetim ve askeri savunma gibi alanlarda sorumluluk üstlenmelerini sağlamış; bunun sonucunda sosyal hiyerarşinin belirginleşmesine yol açmıştır (Gottfried, 1983).

Soyluluk unvanlarının ilk belgelendiği yerler arasında, özellikle Kutsal Roma İmparatorluğu'nun ve Fransa'nın yanı sıra, İngiltere de önemli bir konuma sahiptir. 11. yüzyılda İngiltere'de Norman Fethi sırasında, William the Conqueror, kendi soylularına toprak vererek onları feodal lordlar haline getirmiş ve bu yolla soyluluk unvanlarını kurumsallaştırmıştır (Harvey, 2003). Bu dönemde verilen unvanlar, güç ve otorite ile doğrudan ilişkilendirildiği için, sosyal yapı içerisinde derin bir etki yaratmıştır. Dolayısıyla, soyluluk unvanları, hem askeri hem de siyasi bir ödül olarak ortaya çıkmış ve zamanla Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde farklı biçimlerde evrim geçirerek sosyal hiyerarşinin temel taşları haline gelmiştir (Okey, 1986).

Bu kapsamda Avusturya'daki soyluluk sistemi ve sosyal hiyerarşi, hem siyasi hem de ekonomik gücün nasıl dağıldığını anlamak için kritik bir rol oynamıştır. Geniş toprak sahipliği ve idari görevlerle desteklenen soyluluk, feodal yapı ve merkezi otorite arasındaki dengeyi sağlamıştır. Habsburg Hanedanlığı yönetimindeki Avusturya, bu hiyerarşi sayesinde hem yerel düzeyde hem de imparatorluk çapında bir istikrar sağlamayı başarmıştır. Bu yapı, çeşitli soyluluk unvanlarıyla temsil edilen toplumsal düzenin ve siyasi gücün katmanlaşmasını ortaya koyar ve feodal sistemin temeli olup, geniş toprak sahipliği, ekonomik güç ve siyasi nüfuzla özdeşleştirilmiştir. Soylular, hem imparatorluk hem de yerel düzeyde yönetimde kilit roller üstlenmişlerdir. Bu sınıf, imparatorluk yapısında en yüksek mevkilerde bulunmuş ve feodal ilişkilerin sürdürülmesinde merkezi bir rol oynamıştır. Feodal sistemin devamlılığı, soyluların bu konumlarını korumalarına ve toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamalarına bağlı olmuştur (Okey, 1986). Ayrıca, soyluların yerel halkla olan bağları, bu sınıfın hem ekonomik hem de sosyal hiyerarşi üzerindeki etkisini artırmıştır.

Avusturya'daki soyluluk unvanları, Ortaçağ Avrupa'sındaki feodal ve sosyal yapıyı anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu unvanlar, Habsburg Hanedanlığı'nın yönetimi altındaki toplumsal hiyerarşiyi ve soyluluk sisteminin nasıl şekillendiğini gösterir. Her unvan, belirli bir sosyal ve siyasi rolü temsil ederken, aynı zamanda güç ve prestij farklı düzeylerde dağılımını yansıtır. Soyluluk unvanlarının çoğu babadan oğula geçerken, bazıları siyasi atama ya da hanedan içi evlilikler yoluyla da elde edilebilmiştir (Okey, 1986).

Kayzerlik (Emperor/Empress): Kayzerlik, Avusturya'daki soyluluk hiyerarşisinin en yüksek rütbesidir ve tüm diğer unvanların üzerinde bir otoriteyi ifade eder. Bu unvan, yalnızca Avusturya İmparatorluğu'nu değil, aynı zamanda Kutsal Roma

İmparatorluğu gibi daha geniş bir siyasi yapıyı kapsar. Kayzerler, geniş topraklar üzerinde egemenlik kurarak büyük bir siyasi güç elde etmişlerdir. Habsburg Hanedanlığı'nın uzun süre boyunca bu unvanı kullanması, Avrupa'nın siyasi tarihindeki en prestijli ve etkili soyluluk unvanlarından biri olarak kabul edilmesine yol açmıştır (Gagliardo, 1991). Kayzerlik, toplumsal düzenin ve feodal yapının en yüksek noktasını temsil etmiş, imparatorluğun genel işleyişinde nihai karar mercisi olmuştur.

Arşidüklük (Archduke / Archduchess / Erzherzog / Erzherzogin): Kayzerlikten sonra gelen en yüksek unvanlardan biri Arşidüklük unvanıdır. Arşidükler (Almanca karşılığı Erzherzog/Erzherzogin), Habsburg Hanedanlığı'nın erkek üyelerine verilmiş olup, büyük topraklar ve önemli idari yetkilerle donatılmışlardır. Arşidükler, yalnızca prestijli bir soyluluk statüsüne sahip olmakla kalmamış, aynı zamanda imparatorluk yönetiminde stratejik roller üstlenmişlerdir. Arşidüklük unvanı, soyluluk yapısında üst düzey bir statü ifade ederken, aynı zamanda geniş toprakların yönetimini ve askeri sorumlulukları da beraberinde getirmiştir. Bu unvan, Avusturya imparatorluk ailesi içinde büyük bir sosyal ve siyasi prestij sağlamıştır (Ingrao, 2000).

Prenslik (Prince/Princess) ve Fürst Unvanları: Prenslik ve Fürst unvanları, soyluluk hiyerarşisinde önemli bir yere sahiptir ve stratejik toprakların yönetiminden sorumlu kişilere verilmiştir. Prenslar, genellikle imparatorluk ailesinin daha geniş bir halkasına mensup olan kişilerdir ve önemli siyasi görevler üstlenmişlerdir. Fürst unvanı, Almanca konuşulan bölgelerde yaygın olarak kullanılır ve daha çok bağımsız bölgesel yöneticiler ya da küçük feodal beyliklerin başkanlarına verilmiştir (Kann, 1974). Fürstler, sahip oldukları topraklarda hem siyasi hem de askeri otoriteyi ellerinde bulundurmuş, bağımsız veya yarı bağımsız hükümdar olarak görev yapmışlardır (Evans, 1979b). Bu unvanlar, hem toplumsal hem de siyasi bir prestij ifade eder ve yerel düzeyde egemenlik kurmuşlardır. Avusturya'daki feodal sistemde, Fürst unvanı çoğunlukla babadan oğula geçerdi, ancak bazı durumlarda hükümdarın kararıyla atanarak da verilir. Bu unvan, özellikle küçük, bağımsız bölgelerin yönetiminde önemli bir rol oynamış ve bölgesel güçlerin nasıl organize edildiğini göstermiştir (Kann, 1974).

Düklük (Duke/Duchess) ve Makizlik (Marquis/Marquise): Düklük (Graf), Arşidüklükten sonra gelen bir unvan olup, genellikle büyük bölgelerin yönetimi ve toprak sahipliği ile ilişkilidir. Dükler, geniş topraklar üzerinde yetki sahibidir ve bu toprakların idaresinden sorumludurlar. Ayrıca, dükler imparatorluk yönetiminde önemli rol oynamış ve yerel soyluluk yapısının temel taşlarından birini oluşturmuşlardır (Kann, 1974). Dükler, yerel feodal ilişkilerin düzenlenmesinde kritik görevler üstlenmiş ve geniş mülklerin yönetiminde merkezi bir otorite olmuştur. Makizlik (Marquis/Marquise), düklüğe benzer bir statüye sahip olup, özellikle sınır bölgelerinin yönetimiyle

ilişkilidir. Makizler, sınır bölgelerinin askeri ve siyasi savunmasından sorumlu olmuşlardır. Bu unvan, stratejik bölgelerin yönetiminde kilit rol oynamış ve hem yerel hem de bölgesel yönetimlerde etkili olmuştur (Evans, 1979c).

Kontluk (Count/Countess) ve Baronluk (Baron/Baroness): Kontluk unvanı (Almanca karşılığı Graf), düklükten sonra gelen bir statü olup, genellikle daha küçük topraklar üzerinde egemenlik sağlar. Kontlar, yerel yönetimde kritik görevler üstlenirler ve feodal yapının işleyişinde önemli rol oynarlar. Bu unvan, vergi toplama, yerel adaletin sağlanması ve toprak sahipliği ile ilişkilidir. Kontlar, toprak sahibi olup, yerel halk üzerinde önemli bir otorite kurmuşlardır (Gottfried, 1983). Baronluk, soyluluk hiyerarşisinin daha alt seviyelerinde yer alır ve genellikle küçük mülklerin yönetiminden sorumlu olan bir unvandır. Baronlar, yerel düzeyde toplumsal ve ekonomik düzenin sağlanmasında önemli roller oynamışlardır. Baronluk, prestij açısından daha düşük olsa da, yerel yönetimlerde kritik görevler üstlenmişlerdir (Evans, 1979a).

Fürsterzbischof (Prens-Başpiskopos) ve Lordluk: Fürsterzbischof, hem dini hem de siyasi otoriteyi elinde bulunduran bir unvandır. Bu unvan, özellikle prens-piskoposların yönetiminde olduğu bölgelerde kullanılır ve hem kilise hem de dünyevi yönetimi birleştirir. Feodal yapının dini ve siyasi boyutlarını bir araya getiren bu unvan, toplumsal hiyerarşinin karmaşık yapısını anlamak için önemli bir örnektir. Son olarak, Lordluk, Avusturya'daki soyluluk unvanları arasında yerel yöneticileri ve mülk sahiplerini tanımlar. Lordlar, belirli bir bölge veya mülk üzerinde hak sahibi olan ve bu bölgeleri yönetme yetkisine sahip olan soylulardır. Lordluk, soyluluk hiyerarşisinde daha alt bir seviyede yer alsa da, yerel feodal ilişkilerin düzenlenmesinde ve bölgesel ekonomik faaliyetlerde önemli bir rol oynamıştır (Gottfried, 1983).

Soyluluk Unvanlarının Toplumsal ve Siyasi Etkileri: Avusturya'daki soyluluk unvanları arasındaki hiyerarşi, feodal sistemin karmaşıklığını ve toplumsal düzenin nasıl yapılandırıldığını yansıtır. Her unvan, belirli bir güç ve prestiji simgelerken aynı zamanda yönetsel sorumluluklarla da ilişkilendirilmiştir. Soyluluk unvanlarının çoğu babadan oğula geçerken, bazıları siyasi atama yoluyla da elde edilebilmiştir. Bu unvanlar, Avusturya İmparatorluğu'nun sosyal ve siyasi yapısının korunmasında ve merkezi otoritenin güçlendirilmesinde önemli rol oynamıştır.

7. TARTIŞMA

Feodal kalıntılar ve soyluluk kavramının etkileri, modern dönemde toplumsal ve kültürel miras açısından değerlendirilmektedir. Avusturya, Almanya ve Belçika gibi ülkelerde, geçmişteki soyluluk unvanlarının etkileri hala görülebilir. Feodal yapı, özellikle bu ülkelerin tarihsel ve kültürel kimliğinin bir parçası olarak devam etmektedir. Soyluluk unvanlarının günümüzdeki

yansımaları, toplumsal yapının geçmişten gelen etkilerini ve soyluluğun toplumsal hiyerarşi içindeki rolünü göstermeye devam etmektedir.

Bununla birlikte, bu feodal kalıntılar günümüzde daha çok sembolik bir değer taşımakta ve eski soyluluk unvanlarının yerini genellikle modern siyasi yapılar almıştır. Örneğin, Almanya ve Avusturya, federal sistemlerle yönetilen ülkeler haline gelmiştir. Geçmişte düklükler, prenslikler veya markizlikler olarak bilinen yönetim bölgeleri, bugün federe devletler ya da eyaletler olarak varlıklarını sürdürmektedir. Almanya'da eski düklükler ve prenslikler, bugün Bavyera, Saksonya ve Baden-Württemberg gibi federal eyaletler haline gelmiştir. Aynı şekilde, Avusturya'da da Vorarlberg, Tirol ve Steiermark gibi bölgeler, federal yapının bir parçası olan eyaletlerdir.

Belçika da benzer bir şekilde federatif bir yapıya sahiptir ve bu ülkenin federal yapısı, tarihsel olarak soyluluk temelli idari bölgelere dayanır. Örneğin, günümüzdeki Flaman ve Valon bölgeleri, geçmişteki feodal yapının modern devlet sistemine nasıl evrildiğini göstermektedir.

Bu ülkelerdeki modern siyasi yapılar, feodal dönemin idari bölünmelerini ve soyluluk sistemlerini devralmış, ancak günümüz şartlarına göre yeniden düzenlemiştir. Eski düklükler, markizlikler ve prenslikler artık federe devletler ve eyaletler olarak faaliyet göstermekte, feodal dönemin izleri ise kültürel miras ve sembolik değerler olarak varlığını sürdürmektedir.

Ayrıca, eski hanedan ailelerine mensup olan kişilerin modern dönemde de belirli ayrıcalıklara sahip olduğu görülmektedir. Örneğin, Avusturya'da Habsburg Hanedanlığı'nın üyelerinin, ölümden sonra bile özel bir ayrıcalığı vardır; bu hanedana mensup kişilerin naaşları, Viyana'daki ünlü Kapuzinerkirche'de (İmparatorluk Mezarları) muhafaza edilmektedir. Bu tür gelenekler, soylu ailelerin toplumsal ve kültürel ayrıcalıklarını yansıtan bir sembol olarak varlıklarını sürdürmektedir. Kapuzinerkirche, Habsburgların tarihi gücünü ve itibarını yansıtan önemli bir yer olup, modern dönemde bile soyluluk kavramının Avusturya'daki derin kültürel köklerini ortaya koyar.

Bu tür örnekler, soyluluk unvanlarının ve feodal sistemin yalnızca geçmişin bir parçası olmadığını, aynı zamanda modern dönemde de kültürel miras ve toplumsal prestij açısından izlerini sürdürdüğünü göstermektedir. Feodal kalıntılar, hem kültürel miras hem de modern toplumsal yapı açısından önemli bir rol oynamaya devam etmektedir.

Bu kapsamda denilebilir ki temelde feodal sistem ve soyluluk kavramına dair gerçekleştirilen incelemeler, Ortaçağ Avrupa'sının siyasi, sosyal ve ekonomik yapısının nasıl evrildiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır (Ülgen, 2010). Bu kapsamda denilebilir ki Avusturya'daki feodal yapı, Habsburg Hanedanlığı'nın (Habsburger) güçlü merkezi otoritesi altında şekillenmiş ve bu süreçte özgün özellikler kazanmıştır. Bu durum,

feodal sistemin ve soyluluk yapısının hem yerel hem de imparatorluk düzeyindeki etkilerini anlamamıza olanak tanımaktadır.

Bu bahiste münhasıran Avusturya'da feodal sistem, diğer Avrupa ülkelerine kıyasla belirgin farklılıklar taşımaktadır. Nitekim Habsburg Hanedanlığı, feodal ilişkileri ve toprak mülkiyetini merkezi bir şekilde kontrol ederek, hem yerel lordların hem de imparatorluk yönetiminin etkinliğini artırmıştır. Bu merkeziyetçi yaklaşım, feodal yapının hem güçlü bir merkezi otorite hem de yerel bağımsızlıkları koruyan bir denge kurmasını sağlamıştır (Kann, 1974). Soyluluk unvanları ve toprak sahipliği, yalnızca askeri ve siyasi hizmetler karşılığında değil, aynı zamanda hanedan tarafından verilen ödüller ve ayrıcalıklarla da pekiştirilmiştir. Bu durum, soyluluk sınıfının toplumsal hiyerarşideki yüksek konumunu ve feodal sistemin işleyişindeki merkezi rolünü vurgulamaktadır (Gagliardo, 1991).

Örneğin, Schwarzenberg ailesi, 17. yüzyıldan itibaren Habsburgların önemli destekçilerinden biri haline gelmiş ve aileye, Krumlov ve çevresindeki geniş topraklar üzerinde mülkiyet hakları verilmiştir. Bu haklar, ailenin sosyoekonomik gücünü pekiştirirken, aynı zamanda Habsburglar ile olan ilişkilerini de güçlendirmiştir. Krumlov, ailenin yönetim merkezi haline gelmiş ve bölgedeki siyasi etkilerini artırmalarına yardımcı olmuştur. Ayrıca Prens Eugen von Savoyen, Habsburg İmparatorluğu'na önemli askeri hizmetlerde bulunmuş ve bu hizmetleri karşılığında birçok ayrıcalık elde etmiştir. 1700'lerin başlarında, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kazandığı zaferler sayesinde, Habsburglar tarafından Prens unvanı verilmiş ve İmparatorluğun önemli bölgelerinde toprak mülkleri elde etmiştir. Prens Eugen, bu toprakları yöneterek Habsburgların otoritesini pekiştirmiş ve feodal sistem içinde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, imparatorluk içerisinde güçlü bir askeri ve siyasi figür haline gelmiştir. Böylece Avusturya'daki feodal sistem, yerel yönetimlerin bağımsızlıklarını korumalarını sağlarken, aynı zamanda merkezi hükümetin otoritesini de güçlendirmiştir. Bu denge, yerel soyluların ekonomik ve siyasi güçlerini artırmalarına olanak tanımış, ancak merkezi otoritenin de güçlü bir şekilde devam etmesini sağlamıştır (Evans, 1979b). Bu yapı, Avusturya'daki toplumsal ve ekonomik ilişkilerin karmaşıklığını ve feodal yapının nasıl işlediğini anlamamızda önemli bir rol oynamaktadır. Habsburg Hanedanlığı'nın feodal yapıyı nasıl şekillendirdiği ve soyluluk unvanlarını nasıl dağıttığı, hem imparatorluk yönetiminin etkinliğini artırmış hem de yerel yönetimlerin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Feodal sistemin bu özellikleri, Avusturya'daki toplumsal ve ekonomik yapının nasıl evrildiğini ve Habsburgların merkezi otoritesinin nasıl sağlandığını ortaya koymaktadır.

8. SONUÇ

Sonuç olarak, Avusturya'daki feodal sistem ve soyluluk kavramı, hem tarihsel evrimi hem de modern

toplumsal yapının dinamikleri açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Habsburg Hanedanlığı'nın merkezi otoriteyi güçlendirmek amacıyla geliştirdiği stratejiler, feodal ilişkilerin ve toprak mülkiyetinin yönetiminde belirleyici bir rol oynamıştır. Bu süreç, lordlar ve vassallar arasındaki güç dengesini şekillendirirken, aynı zamanda yerel yönetimlerin bağımsızlıklarını koruma yeteneklerini de etkilemiştir.

Habsburglar'ın feodal sistemdeki etkisi, yalnızca toprak dağıtım ve unvan verme uygulamaları ile sınırlı kalmamış; aynı zamanda sosyal hiyerarşiyi belirleyen norm ve değerlerin de oluşmasına katkıda bulunmuştur. Soyluluk unvanları, toplumsal statüyü pekiştiren bir araç olmanın ötesine geçerek, Habsburglar'ın siyasi stratejilerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Stratejik evlilikler ve askeri ittifaklar, Habsburgların feodal ağlarını genişletirken, feodal ilişkilerin karmaşıklığını da artırmıştır.

Bugünkü eyalet sisteminin oluşumu, eski feodal yapının izlerini taşımakta olup, modern yönetsel bölünmelerin temellerini atmıştır. Geçmişteki düklükler, markalıklar ve prenslikler gibi feodal yönetim birimleri, günümüzde federal eyaletler olarak varlıklarını sürdürmektedir. Bu dönüşüm, merkezi hükümetin yetkilerini artırırken, yerel yönetimlerin belirli bir özerklik kazanmasına olanak tanımıştır. Bu durum, soyluluk kavramının zamanla nasıl evrildiğini ve geçmişin kalıntılarının günümüzde nasıl bir anlam taşıdığını göstermektedir.

Modern dönemde, feodal kalıntıların varlığı, Avusturya'nın kültürel mirasında derin izler bırakmakta ve bu miras, günümüz toplumsal yapısında hâlâ önemli bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, Avusturya'daki feodal sistem, sadece bir tarihsel yapı olarak değil, aynı zamanda günümüz toplumunun karmaşık dinamiklerini anlamak için de kritik bir araç sunmaktadır. Bu yapı, geçmişten gelen etkilerin süreklilik gösterdiğini ve toplumsal kimliğin inşasında nasıl bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

9. GELECEK ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu çalışma, Avusturya'daki feodal sistemin ve soyluluk kavramının tarihsel gelişimini ve etkilerini incelemiş olsa da, bu alandaki araştırmaların daha da derinleştirilmesi faydalı olacaktır. Gelecek çalışmalar, diğer Avrupa ülkelerindeki feodal sistemlerle karşılaştırmalı analizler yaparak, Avusturya'nın feodal yapısının uluslararası bağlamda nasıl şekillendiğini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebilir. Ayrıca, feodal kalıntıların ve soyluluğun modern toplum üzerindeki etkilerini anlamak için daha kapsamlı sosyo-kültürel araştırmalar yapılabilir. Bu tür çalışmalar, feodalizmin tarihsel önemini ve modern dönemdeki yansımalarını daha iyi kavrayabilmemize yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları M. A. ve Köker L. (2001). *İmparatorluktan Tanrı devletine*. Ankara: İmge.
- Aydoğan, M. (2006). *Batı ve doğu uygarlıkları*. İzmir: Umay.
- Bachrach, B. S. (1970). *Merovingian Military Organization, 481-751*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bekleviş, M. (2024). Feodalitede Devlet: Siyasal ve İktisadi Düzene Bir Bakış. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 5(2), 369-386. <https://doi.org/10.58702/teyd.1432403>
- Bloch, M. (1961). *Feudal Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Boroń, E. (2010). *The Evolution of European Nobility*. Routledge.
- Breit, N. (2002). *Austrian Politics in Transition: From Monarchy to Republic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cevizci, A. (2009). Feodalizm/ feodalite. A. Cevizci (Ed), *Felsefe ansiklopedisi* (s. 429-448) içinde. Ebabil Yayıncılık.
- Duby, G. (1970). *The Knight, the Lady, and the Priest: The Making of Modern Marriage in Medieval France*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dyer, C. (2005). *Making a living in the Middle Ages: The people of Britain 850-1520*. New Haven: Yale University Press.
- Evans, R. J. (1979a). *The Birth of the Habsburg Monarchy, 1218-1273*. Oxford: Oxford University Press.
- Evans, R. J. W. (1979b). *The Making of the Habsburg Monarchy, 1550-1700: An Interpretation*. Oxford: Clarendon Press.
- Gagliardo, J. (1991). *The Austro-Hungarian Monarchy and its Collapse, 1867-1918*. London: Macmillan.
- Gagliardo, J. G. (1991). *Germany under the Old Regime, 1600-1790*. New York: Longman.
- Ginsborg, P. (2003). *Italy and Its Discontents: Family, Civil Society, State*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gottfried, R. (1983). *Feudalism in Medieval Europe*. New York: Random House.
- Gottfried, R. S. (1983). *The Black Death: Natural and Human Disaster in Medieval Europe*. New York: Free Press.
- Harvey, I. (2003). *The Norman Conquest: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Hernández, M. (2009). *Juan Carlos I: The King Who Restored Democracy*. Berkeley: University of California Press.
- Hoffmann, P. (2018). *The medieval world: An encyclopedia of the Middle Ages*. New York: Routledge.
- Hollister, C. W. (2001). *Medieval Europe: A Short History*. New York: McGraw-Hill.
- Horsley, R. (1990). *The economy of feudalism*. New York: Historical Publications.
- Huberman, L. (2021). *Feodal toplumdan yirminci yüzyıla* (20. Baskı). (M. Belge, Çev.). İletişim Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1963).
- Hyde, J. K. (1973). *Society and Politics in Medieval Italy: The Evolution of the Civil Life, 1000-1350*. New York: St. Martin's Press.
- Ingrao, C. (2000). *The Habsburg Monarchy, 1618-1815*. Cambridge: Cambridge University Press.
- İşçi, O. (2017). *Monarşi ve Modernite: Çek Milliyetçiliği ve Habsburg İmparatorluğu'nun Son Dönemi*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 57(1), 538-563.
- Kamen, H. (2003). *The Spanish Inquisition: A Historical Revision*. New Haven: Yale University Press.
- Kann, R. A. (1950). *The Multinational Empire: Nationalism and National Reform in the Habsburg Monarchy, 1848-1918*. New York: Columbia University Press.
- Kann, R. A. (1974). *A History of the Habsburg Empire, 1526-1918*. Berkeley: University of California Press.
- Mommsen, H. (1996). *The Rise and Fall of Weimar Democracy*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Okey, R. (1986). *The Habsburg Monarchy c. 1765-1918: From Enlightenment to Eclipse*. Basingstoke: Macmillan.
- Postan, M. M. (1972). *The medieval economy and society: An economic history of Britain, 1100-1500*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Pirenne, H. (2018). *Ortaçağ avrupa'sının ekonomik ve sosyal tarihi* (9.Baskı). (U. Kocabaşoğlu, Çev.). İletişim Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1936).
- Riedl, M. (2010). *The federal structure of Austria: Historical development and contemporary challenges*. *Austrian Journal of Political Science*, 39(2), 151-171.
- Reynolds, S. (1994). *Fiefs and Vassals: The Medieval Evidence Reinterpreted*. Oxford: Clarendon Press.
- Seymour, C. (2012). *The Modern British Monarchy: Tradition and Change*. London: Routledge.
- Sked, A. (1981). *Historians, the Nationality Question and the Downfall of the Habsburg Empire*.

- Transactions of the Royal Historical Society 31: 175-193.
- Sundström, M. (2005). *The Scandinavian Monarchy: A Comparative Study of Modern Royal Families*. Uppsala: Scandinavian University Press.
- Şahin, E. (2010). Platon ve Fârâbî’de Aristokrasi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51 (1): 111-30. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000001017.
- Taylor, A.J.P. (1948). *The Habsburg Monarchy: A History of the Austrian Empire and AustriaHungary, 1809-1918*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tilly, C. (1992). *Coercion, capital, and European states, AD 990-1992*. Blackwell.
- Ülgen, P. (2010). Ortaçağ Avrupasında Feodal Sisteme Genel Bir Bakış. *Mukaddime*, 1(1): 1-18. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.10557>
- Vandenbroucke, L. (2010). *The Belgian Monarchy and the Politics of Modernization*. Leuven: Leuven University Press.
- Wandruszka, A., & Urbanitsch, P. (1985). *Die Habsburgermonarchie 1848-1918*. Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Wright, D. (2002). *Feudal Society*. London: Routledge.
- Zürcher, E. J. (2004). *Turkey: A Modern History*. London: I.B. Tauris.

Derya Çetin
Doktora öğrencisi
Marmara Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı
dçetin@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1655-1398>

**Sinekli Bakkal Romanında Rabia'nın
Payına Düşen Genetik Miras ve Çevre
Faktörü**

*Genetic Inheritance And Environmental
Factor In Rabia's Share In The Novel
Sinekli Bakkal*

Makale Kategorisi (Kitap incelemesi / Book Review)

Geliş Tarihi / The Date of Received: 13.10.2024

Kabul Tarihi / The Date of Accepted: 17.12.2024

Yayın Tarihi / The Date of Published: 28.12.2024

Atıf / Citation

Çetin D. (2024). Sinekli Bakkal Romanında Rabia'nın Payına Düşen Genetik Miras ve Çevre Faktörü,
Yeni Fikir Dergisi, 16 (33), 22-28

Çetin D. (2024). Genetic Inheritance and Environmental Factor in Rabia's Share in The Novel Sinekli
Bakkal, The Journal of Yeni Fikir, 16 (33), 22-28

Bu makalede intihal programıyla benzerlik raporu alınmıştır.
In this article, a similarity report with the plagiarism program was received.

Sinekli Bakkal Romanında Rabia'nın Payına Düşen Genetik Miras ve Çevre Faktörü

Öz

İnsanlar, doğdukları aileye ve yaşadıkları çevreye göre şekillenen bireyler olarak kabul edilirler. Birey bilincinin kazanılması sürecinde, bu iki temel faktör kişinin varlığında, etkilerinin gücüne bağlı olarak rol oynar. Bu süreç ilerledikçe, bu etkilerin izlerini kişinin yaşamının ve deneyimlerinin farklı aşamalarında görmek mümkündür. Bu izler bazı durumlarda net bir şekilde gözlemlenebilirken bazen daha belirsiz olabilir, bu izlerin bu gibi durumlarda dikkatlice tespit edilmesi gerekir. Özellikle erken dönem Cumhuriyet romanlarında çevresel faktörlerin karakterlerin şekillenmesinde önemli bir etkisi vardır, bu etki yaşanan dönemin tesiriyle ortaya çıkar. Halide Edip'in Sinekli Bakkal romanındaki Rabia, hem ailesinden miras aldığı karakteristik özellikler hem de yaşadığı çevre nedeniyle anlatıda özel bir yere sahiptir. Roman boyunca bir taraftan dönemin tanığı diğer taraftan sözcüsü olan kahramanımız genlerinden gelen özellikler ve bulunduğu çevrenin etkileriyle dikkat çekici bir kimlik kazanır. Sinekli Bakkal, dönemin özelliklerini pek çok açıdan yansıtmakla birlikte, Rabia'yı yaşadığı çevre ve deneyimlerinin etkisiyle bağımsız bir karakter olarak ele almamızı zorunlu kılar. Rabia'nın gelişim ve dönüşüm süreci, aynı zamanda içinde bulunduğu çevreye yönelik bakış açımızı da yeniden şekillendirir. Bazen olaylara Rabia'nın bakış açısından yaklaşırken, bazen de Rabia'nın olaylar karşısındaki duruşunu değerlendiririz; bu süreçte kahramanımızı analiz ederken genetik ve çevresel faktörler ön plana çıkar. Bu çalışma, Halide Edip'in Sinekli Bakkal romanında karakterlerin şekillenmesinde genetik ve çevresel faktörlerin etkileşimini analiz ederek, Rabia'nın bağımsız bir karakter olarak değerlendirilmesi açısından literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çevre, Genetik Miras, Sinekli Bakkal.

Genetic Inheritance And Environmental Factor In Rabia's Share In The Novel Sinekli Bakkal

Abstract

Individuals are considered to be shaped by the family they are born into and the environment in which they live. During the process of acquiring individual consciousness, these two fundamental factors play a role in accordance with the strength of their influence on the person's existence. As this process progresses, the traces of these influences can be observed at various stages of the individual's life and experiences. While these traces may sometimes be clearly visible, they can also be more ambiguous at times, requiring careful detection in such cases. In particular, in the early Republican period novels, environmental factors have a significant impact on the shaping of characters, and this influence is revealed through the effect of the era. In Halide Edip's *Sinekli Bakkal*, Rabia holds a special place in the narrative due to both the characteristic traits she inherits from her family and the environment in which she lives. Throughout the novel, she simultaneously serves as a witness to the era and a spokesperson for it. With traits inherited from her genes and the influences of her environment, she develops a remarkable identity. While *Sinekli Bakkal* reflects the features of its time from various aspects, Rabia's character compels us to view her as an independent figure shaped by her environment and experiences. Rabia's development and transformation process also reshapes our perspective on the environment she inhabits. Sometimes, we approach events from Rabia's point of view, while other times, we evaluate her stance on the events; in this process, both genetic and environmental factors come to the forefront as we analyse our protagonist. This study contributes significantly to the literature by analysing the interaction between genetic and environmental factors in the shaping of characters in Halide Edip's *Sinekli Bakkal*, thereby evaluating Rabia as an independent character.

Keywords: Environment, Genetic Heritage, Sinekli Bakkal.

1. GİRİŞ

Bu makalede Halide Edip Adivar'ın Sinekli Bakkal romanının ana kahramanı Rabia'nın genetik olarak ailesinden getirdiği özellikleri ve bulunduğu çevrenin onu şekillendirmesi eserdeki örneklendirmelerle ele alınacaktır. Gelişim psikolojisinde insanın gelişimi tanımlanırken iki temel kavram ortaya konur: Bunlardan birincisi kalıtım (genetik yapı), ikincisi ise çevre faktörüdür (Özkanca, 2019). İnsanın fiziksel özelliklerinin yanında davranışsal bazı özellikleri de doğuştan gelmektedir. Psikolojide kalıtım yoluyla edinilen özelliklere doğuştan gelen karakterler denir. İnsan davranışlarında çevrenin de etkisi vardır ki, bu etkilere kazanılmış karakterler denir. Bazı durumlarda ise hem genetik ve hem de çevrenin ortak etkileşimi sonucu ortaya çıkabilen karakterler vardır. Örneğin şarkı söyleyebilme, hızlı düşünme, oyun oynama kabiliyeti, muhakeme yapabilme, fiziksel yapı, sosyal çevrenin de etkisi ve katkısıyla davranışların şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir (Özkanca, 2019).

Kökeni Mendel'in 19. yüzyıldaki çalışmalarına dayandırılan genetik bilimi, bu tarihten sonra pek çok varsayımla kendinden söz ettirmiştir (Güngör ve Erdem, 2021). Bu varsayımlar sonucu varılan ortak kanaat, insanın ailesinin bazı baskın özelliklerini miras olarak yüklediğidir (Güngör ve Erdem, 2021). Çevresel etmenlerle bu özellikler kimi zaman törpülenmekte veya değişime uğramakta kimi zaman da daha baskın hale gelebilmektedir.

19. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan ve Emile Zola ile anılan natüralizm akımı da bireyin özelliklerinin belirlenmesi noktasında çevrenin ve soya çekimin etkisi üzerinde durur (Çakmak, 2019). Dünya edebiyatında ve Türk edebiyatında pek çok eserde bu akımın hâkim görüşü tespit edilebilmektedir (Çakmak, 2019). Sosyoloji, psikoloji gibi bilimsel disiplinlerde ve estetik zevki amaç edinip hayatı kurgulayan edebiyatta bireylerin incelenmesinde ve anlatılmasında genetik miras ve çevre faktörü üzerinde durulmaktadır (Çakmak, 2019).

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli romanları arasında yer alan Sinekli Bakkal'daki başkarakterlerden Rabia, ailesinden aldığı kalıtsal özelliklere ve içinde bulunduğu çevrenin etkisine göre şekillenir. Okur, roman boyunca Rabia'nın başından geçenleri merakla okurken aynı zamanda Rabia'nın olaylar karşısındaki duruşuna da şahit olur. O, sadece olaylardan etkilenen bir figür olmaktan öte, anne karnından başlayarak yaşantılarla biçimlenen bir birey olarak karşımıza çıkar; bu nedendir ki romanın adının yanında zihinlerde yer eden ikinci isim onunki olur.

2. SİNEKLİ BAKKAL ROMANININ GENEL YAPISI VE KONUSU

Sinekli Bakkal romanı, Halide Edip Adivar'ın (1884-1964) 1935 yılında Londra'da "The Clown and His Daughter (Soytarı ve Kızı)" adıyla basılan eseridir. Eser

aynı yıl Haber gazetesinde tefrika edildikten sonra 1936 yılında kitap olarak yayımlanır. 1942 yılında CHP Roman Ödülü'ne layık görülen eser, Halide Edip'in en çok tanınan ve okunan romanıdır denilebilir (Şahin, 2011).

Sinekli Bakkal romanı, yazarın hayatında bir dönüm noktasını teşkil eder. Daha önceki eserlerinde daha çok bireysel konulara yönelen Halide Edip, bu romanıyla topluma ve toplumun sorunlarına felsefi bir bakışla yaklaşır (Moran, 2002). Bu anlamda eser, "töre romanı" olarak tanımlanmaktadır (Kudret, 2016). Tanpınar'a (2000: 373) göre bu roman her şeyden önce bir karakter romanıdır: "Küçük, tok ve teferuatsız çizgilerle adeta plastik bir maddeden yoğruluyormuş gibi bütün bir kalabalık gözümüzün önünde yavaş yavaş canlanır. Ve onlar canlandıkça dün diyebileceğimiz kadar bize yakın olan bir hayat, meseleleriyle, tezatlarıyla, çok hususî renkleriyle geçmiş zamanın sislerinden çıkar."

Roman adını İstanbul'un Aksaray semtinde yer alan bir sokaktan almaktadır. Bu sokak II. Abdülhamit dönemi insanların yaşantılarını her yönüyle ortaya koyan bir sergi yeri mahiyetindedir. Romanın ana kahramanı Rabia, dini bir korkutma aracı olarak gören dedesi Hacı İlhami Efendi ve annesi Emine tarafından yetiştirilir. Emine, kendi taklidini yaptığı gerekçesiyle kocası, 'Kız Tevfik' lakabıyla tanınan Karagöz oynatıcısını, Rabia henüz doğmadan önce terk etmiştir. Rabia, İmam ve annesinin sözünden çıkmayan, uysallığıyla dikkat çeken bir çocuktur. Sesinin güzelliği keşfedildiğinde, onun hafız olması yönünde bir karar alınır. Ramazanlarda ve mevlitlerde Kur'an-ı Kerim okuyan küçük hafızın sesi herkesi etkiler.

İmam'ın şikâyeti üzerine sürgüne gönderilen Tevfik'in Sinekli Bakkal'a dönüşüyle Rabia'nın hayatı değişmeye başlar. Dedesinin ve annesinin kötüllemelerine rağmen Rabia babasının yanında kalmayı tercih eder. Rabia'nın eğitimini üzerine alan II. Abdülhamit'in zaptiye nazırı Selim Paşa, Rabia'nın mukabelelerde kazanacağı paranın her ay İmam'a verileceği teminatıyla İmam'ı buna razı eder. Rabia, Selim Paşa ve eşi Sabiha Hanım vasıtasıyla Mevlevi dedesi Vehbi Dede'den musiki dersi alır. Paşanın konağında karşılaştığı piyanist Peregrini aracılığıyla da Batı musikisiyle tanışır. Önceleri sadece Kur'an-ı Kerim ve Mevlit okuyan Rabia, şarkılar söylemeye ve müzik aletleri çalmaya başlar. Sesinin güzelliğiyle adı duyuldukça pek çok aile, çocuklarının veya cariyelerinin ondan ders almasını ister; Peregrini'nin referansı ile saraya bile gidip ders verir.

Kızını reddeden Emine'nin ölümüyle yalnız kalan İmam, Selim Paşa'dan yardım ister ancak olumsuz yanıt alınca hem Paşa'yı hem de Tevfik'i padişaha jurnal eder. Tevfik, Selim Paşa'nın oğlu Hilmi ve arkadaşları için gönderilen yasaklı yayınları almaya çalışırken postanede kadın kıyafetiyle yakalanır. Bu işi ona kimin yaptığını işkencelere rağmen söylemez. Tevfik, Şam'a sürgüne gönderilir. Rabia'ya bu süreçte Tevfik'in arkadaşı cüce Rakım, Vehbi Dede ve Peregrini'ni destek olurlar. Rabia, içten içe Peregrini'ye karşı bir sevgi beslerken, Peregrini de Rabia'ya âşık olur. Müslümanlığı kabul ederek Osman

adını alan Peregrini, Rabia ile evlenir ve çiftin bir oğlu dünyaya gelir. 1908’de Hürriyet’in ilanıyla da Tefvik sürgünden döner. Roman, Tefvik’in bir torunu olduğunu öğrenmesiyle biter. Roman; Rabia’nın esas alındığı olaylar ekseninde, dönemin pek çok kesimine ait yaşantılarla zenginleştirilmiş, sosyal, siyasî ve kültürel yapıyı aksettiren niteliğiyle günümüze kadar pek çok boyutuyla incelenmiştir.

3. RABİA’YA GENETİĞİNİ MİRAS OLARAK BIRAKANLAR: HACI İLHAMİ EFENDİ, EMİNE, KIZ TEVFİK.

Rabia, Emine’nin Tefvik’i terk edip babasının evine dönmesinin ardından Hacı İlhami Efendi’nin evinde dünyaya gözlerini açar. Hacı İlhami Efendi, mahallenin imamıdır; yaşama sevinci, gülmek, mutlu olmak onun için hayatta işlenebilecek en büyük günahlardır. Bu nedenle cehenneme dayalı, korkuyu temel alan bir dinî söyleme sahiptir. Onun için mahalledeki herkes günahkârdır. Mahalleli de Hacı İlhami Efendi’ye karşı güzel duygular beslememekte ve onu “pinti İmam” olarak nitelendirmektedir.

Kirpi kılları gibi ayakta duran iki kalın kaş, içeriye çökmüş, kömür gibi siyah, kor gibi yakıcı, buğu gibi keskin iki ufak göz. Burun uzun ve tilkivari. Kara sakal hayli kırılmış. Boyu kısa, vücudu cılızdır. Fakat beyaz sarığın kallaviliğiyle geniş yeni lâtanın içinde ağır ağır sallana sallana yürüyüşü ona hususî bir heybet verir (Adıvar, 2020: 14-15). Ona göre hayat yolu insanı iki yere ulaştırır: cennet ve cehennem. O, bunlar içerisinde zevklerle dolmuş bir şekilde tasvir ettiği cehennemi sürekli anlatma taraftarıdır. Onun bu tutumu insanlar üzerinde ters bir tesir yaratır ve İmam’ı dinleyenler kuru, zevksiz ve renksiz tasavvur ettikleri cenneti istemeyip gönüllerini cehenneme çevirirler. İmam iyilik, dürüstlük ve sevgi gibi insanî değerlerden ise hiç bahsetmez.

Rabia, küçükken sürekli kendini cehennem ile korkutan ve mısır püskülünden saç, mavi boncuklardan göz yaptığı biricik bez bebeğini “suret halk etme” günahını öne sürerek ateşe atan dedesini hiç affetmez. Hatta imamın hasta olduğunu öğrendiğinde buna kayıtsız kalır, ölüm haberini duygusuz karşılar. Rabia’nın dedesinden genetik olarak heybetli duruşunu aldığını söylemek mümkündür. Rabia mahalledeki diğer kızlara göre dik bir duruşa sahiptir. Bunu yürümesinde bile görmek mümkündür: “Yaştlarından bir baş uzun, kafası dimdik karşısındakilerin gözlerine bakmaktan sıkılmayan cesur bakışlı, servi vakarıyla dolaşan bir kız (Adıvar, 2020: 141).” Rabia’nın duruşu ve tavrı herkes üzerinde bir saygı uyandırır: “Cami kayyumları, başka kızların saçını çeken mahalle külhanbeyleri, hatta kapıdaki satıcılar bile ona yarı müstehzi, yarı müşfik ‘Abla’ derlerdi (Adıvar, 2020: 40).”

Peregrini, Rabia’yı tetkik ettiğinde onda dedesinden ve annesinden gelen ırsî özellikler tespit eder: “Kızın tabiatında riyazete temayül vardı, manevi bir perhizkârlık vardı, süratle düşünüp salim kararlar alma

kabiliyeti vardı. Bunlar hep ilk senelerin çetin mücadelesi, sıkı terbiyesi ve İmam’la Emine’den gelen ırsî tesirlerin muhassalasının eseri idi (Adıvar, 2020: 119).”

Peregrini’yi sevdiğini kendine itiraf eden Rabia, onun annesinin ölümü sebebiyle memleketine gittiğini haber aldığı anda, bunu kendi günahının bir göstergesi, bir tövbe kapısı olarak görür. Bu düşünüşü tavrında İmam’ın eğitiminin rolünü ve belki de zihni yapısının Rabia’daki izlerini görmek mümkündür: “Peregrini’nin annesinin ölümü ona göklerden gelen bir alâmet. Onu seven bir Halik, gınahtan halas etmek için bu ölümü vaktinde yapmıştı. Şimdi tövbeden, ibadetten başka çare yok (Adıvar, 2020: 319).”

Rabia’nın eserde tespit ettiğimiz karakter özelliklerinden biri de “inatçı” olmasıdır. Bu özellik hem İmam’da hem de Emine’de bariz olarak gözlemlenmektedir. Peregrini, eserin bir yerinde Rabia’nın bu yönünden bahsederken “Ne de olsa İmam’ın torunu, onun gibi inatçı” mealinde bir ifade kullanır. Rabia’nın annesinin inatçılığı ise çok kuvvetlidir. Kendi taklidini yaptığı için terk ettiği Tefvik’e dönmediği gibi ölünceye kadar da Rabia’yı affetmez. Rabia da aynı şekilde çevresindekilerin telkinlerine rağmen annesini ve dedesini görmeyi hiçbir zaman kabul etmez. Annesinin cenazesine camdan bakmakla yetinir, İmam’ın ölümünün ardından içinde bir rahatlama hissi duyar. Rabia’nın inatçılığını Peregrini ile evlendikten sonra yaşadıklarında da görmekteyiz. Peregrini biraz daha rahat bir eve taşınmak istediklerinde Rabia buna çok sert karşılık verir. Peregrini ile kavgalarında kullandığı üslup bize annesi Emine’yi hatırlatır: “Seni asilzade bey... Mirasyedi bey... Bana şimdi de Frengistan’daki konaklarınla mı övüneceksin? Her şeyi alınlarının teriyle kazanan adamlar arasında senin işin ne? Sen, sen bizden olmak için kırk fırın ekmek yemen lazım... Seni zıpcıktı, mirasyedi (Adıvar, 2020: 416).”

Rabia’nın annesinde aldığını söyleyebileceğimiz bir özelliği de hâkim tavrı ve düzen algısıdır. Emine, Tefvik’le evlendikten sonra Tefvik’in dükkânı düzgün bir şekilde işletemediğini görünce kolları sıvar ve gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra işin başına geçer. Yazar, Emine’yi “Tefvik’e hâkim, kalbi kuru, kafası dar, dili zehir” olarak tanımlar. Emine dükkânı idare etmeye başlayınca işler düzelir: “Artık dükkânın içi, dışı tertemiz, mallar yerli yerinde, mal müşteriye göre çıkıyor, her müşteriye başka dil dökülüyor (Adıvar, 2020: 22).” Rabia da Tefvik sürgünden döndükten sonra babasının ve cüce Rakım’ın hamisi rolünü üstlenir: “Tefvik’in çocuk ruhu, cücenin çarpık ve bi-çâre vücudu, hacet isteyen, sevgi bekleyen iki zavallı kimsesiz... Rabia ikisine birden sahip çıktı (Adıvar, 2020: 96).” Rabia tıpkı annesi Emine’nin yaptığı gibi dükkânın işlerini de üzerine alır: “O, üçlerin reisi, evin kadını sıfatıyla vazifesini yaparken, bunlardan zevk almasına rağmen, bunları biraz da oyun gibi telakki etmesine rağmen gene tavrı sakın ve ciddi idi (Adıvar, 2020: 118).”

Rabia'nın kötü anılarla ve korkularla yâd ettiği dedesi ve annesi onun istem dışı da olsa varlığında izlerini taşıdığı kökleridir. Rabia'nın varlığının beslediği diğer kaynak ise babası Tevfik'tir. Tevfik, İmam ve Emine'nin zıddı bir karakterdir. Onlar ne kadar asık suratlı ve eğlence düşmanı iseler Tevfik de o kadar neşeli ve hayata dönüktür. Her şeyden önce o bir sanatkârdır. Karagöz oyunları düzenler, orta oyununda “zenne” rolüyle sahneye çıkar. Hayata katı kuralların ardından bakmaz, o kadar ki arkadaşlarına karısının taklidini yapmaktan çekinmez. Rabia'nın babasını tercih etmesinin en büyük sebebi ondan almış olduğu yaşama sevincidir denebilir. Rabia hayat doludur. O da babası gibi sanatkârdır hem hafızlık yapar hem de Vehbi Dede'den aldığı derslerden sonra şarkı okuyup çeşitli müzik aletleri çalar. Babası Karagöz oynattığı geceler Rabia perde arkasından tef çalıp şarkı söylemekten çekinmez: “Rabia sırttı, mutfağa daldı. Bir dakika sonra elinde teneke kahve tepsisinden bir tef, uzun parmakları üzerinde dolaşiyor, çalışıyordu (Adıvar, 2020: 102).”

Tevfik bir çocuk gibi saftır ve gönlünde kötülükten eser yoktur. Rabia da masum bir yüreğe sahiptir: “Bilmez ki bu serbestlik, bu tabilik Rabia'da masumiyetinden, muhayyilesinin ona vaktinden evvel hayat tehlikesini öğretmemesinden (Adıvar, 2020: 165).” Rabia'nın babasına benzeyen özelliklerinden biri de taklit yeteneğidir. Bahçivanın yeğeni Bilal'in tavrıyla alay etmek için Selim Paşa'nın ve Sabiha Hanım'ın yanında onun taklidini yapar: “Hilmi'nin minderin üstünde kalan fesini kaptı, başına giydi. Bilal'in telaffuzu ile, çalımıyla söylediklerini söylüyordu (Adıvar, 2020: 171).”

Bütün bu örnekler doğrultusunda Rabia'nın genetik olarak dedesi Hacı İlhami Efendi'den, annesi Emine'den ve babası Tevfik'ten aldığı özellikleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

Dedesi İmam İlhami Efendi'den aldıkları	Annesi Emine'den aldıkları	Babası Tevfik'ten aldıkları
İnat	İnat	Sanatkârlık
Vakar	Düzen	Hoşgörü
Kendinden eminlik	Hâkim tavır	İnsan sevgisi
Kuralcılık	Aksilik	Yaşama sevinci
	Yerine göre zehir dilli olma	Neşeli olma

Tablo 1: Genetik faktörler

Görüldüğü gibi Rabia da birtakım zıt özellikleri karakterinde topluyor. Bazen yazarın ifadesiyle bize annesi “Zehir dilli” Emine'yi hatırlatırken, bazen de gözümüzün önüne içi insan sevgisiyle ve hoşgörüsüyle dolu Tevfik'i getiriyor. Hamileliğinde, içinde bulunduğu durumun psikolojisi gereği, “huysuz” ve “geçimsiz” biri izlenimini verirken, Kur'an-ı Kerim okuduğunda adeta ruhî bir çehreye bürünüyor. Bütün bunlara rağmen Rabia idealize edilmiş, yazarın kafasındaki “Doğu Batı” uyumunu sağlayan bir kahraman olarak değerlendirilmelidir. Moran (2002) yazarın Rabia'ya yüklediği bu misyonun romanın zayıf yönünü teşkil ettiğini ve zorlama, yapay bir ilişki çizdiğini söyler. Bütün insanlarda olduğu gibi Rabia'nın kişiliğinin oluşumunda da şüphesiz sadece irsî unsurlar etkili değildir, çevresel faktörler de bu kişiliğinin oluşumunda önemli bir yere sahiptir.

4. ÇEVRENİN RABİA ÜZERİNDEKİ İZLERİ

Rabia, Sinekli Bakkal'da doğup büyür; Sinekli Bakkal onun için ait olduğu yer demektir. Peregrini ile evlendikten sonra buradan başka bir yere gitmeyi aklından bile geçirmez. Hatta hayatının her evresinde Sinekli Bakkal'ın yaşam standartlarının dışına çıkmamaya çok dikkat eder. Peregrini, Selim Paşa'nın selamlığını kiralamayı önerdiğinde bunu bir hakaret olarak algılar ve bu düşünce onu dehşete düşürür: “Rabia adeta Sinekli Bakkal kadınlarının dedikodularını işitiyor gibi: ‘Rabia'ya ne oldu? Paralı kocaya varır varmaz konak, halayık sevdasına düştü. Bari bir de haremağası tutsak. Halayık onun neresine? Eli ayağı tutmuyor mu? (Adıvar, 2020: 415)’ İmam öldükten sonra Rabia o eve taşınmaya ve çocuğunu doğduğu evde büyütme karar verir. Ev tepeden tırnağa elden geçirilir, Rabia evin yeniden döşenmesi konusunda da mahalleye aykırı bir ev düzenlememe derdine düşer: “Aman, mahalleliyi bize güldürecek kadar alafanga olmasın, Osman.” der (Adıvar, 2020: 433).”

Girdiği yeni çevre de Rabia üzerinde etkili olur. Girdiği ilk farklı dünya Selim Paşa konağıdır. Konak hem döşenme tarzı hem de içindekilerle Rabia için yeni ufuklar açar. Konağın hayatına kısa zamanda uyum sağlar ve konaktaki herkesin güvenini kazanır. Artık Selim Paşa'nın oğlu Hilmi'nin ve arkadaşlarının yanında da bulunur, sesiyle onlara yarenlik eder. Konakta onun iç dünyasına derinden nüfuz eden kişi Vehbi Dede'dir. Vehbi Dede, Rabia'yı İmam İlhami Efendi'nin cehennem ve korkuyla çevrili din anlayışından kurtarır, Allah'ı sevgiyle anlatır. Allah kullarına zulmetmek için bekleyen bir yaratıcı değildir, o kullarına karşı sonsuz merhamete sahiptir: “Rabia, Dede gittikten sonra bile olduğu yerde durdu ve gözleri göğü seyretti. Yüreğinde büyük ve mesut hadiseler bekleyenlerin heyecanı vardı (Adıvar, 2020: 92).”

Rabia yaşantısını belli kabullere ve kurallara göre şekillendirir. Fakat Peregrini ile evlendikten sonra nadir de olsa bunlardan taviz verdiğini görürüz. Rabia, Peregrini ile gezmeye çıkacağı bir gün kıyafetini ona göre

düzenler: “Evet, görmüyor musun ipekli. İlk ipekli... Seninle sokağa beraber çıkarsak diye yapındım. Yünlü yeldirmemle çıksam, benden utanırsın, değil mi? (Adıvar, 2020: 355)” Peregrini, Rabia’yı yazlık bir ev tutmaya ikna eder. Rabia Boğaziçi’ndeki bu yazlık eve taşındığında yavaş yavaş bulunduğu ortama göre şekillenmeye başlar: “Fakat o günlerde Rabia’nın ihmal ettiği yalnız Vehbi Dede değildi. Eski bağlarının hepsi gevşemiş gibiydi. Bebek tepesine her cuma nefes nefese tırmanan zavallı cüce de biraz unutulmuştu (Adıvar, 2020: 388).” Zaman geçtikçe Rabia, Sinekli Bakkalı ve sevdiklerini özlemeye başlar fakat kısa süreliğine de olsa Boğaziçi çevresi Rabia üzerinde etkili olmuştur.

Rabia’nın girdiği bir diğer çevre saraydır. Selim Paşa’nın evindeki cariye Kanarya’nın saraya gönderileceğini öğrendiğinde orayı bir kafes olarak tahayyül eder. Peregrini orada ders vermesini teklif ettiğinde, saraya gidince şehzadenin ve sultanın yanında başını örtmek zorunda olmadığı söylendiğinde Rabia bunu yadırgamaz. Eve geldiğinde sarayı gülererek anlatır ve oradaki süslü hanımların taklidini yapar. Rabia’nun dâhil olduğu ve onu etkileyen çevreler şunlardır:

Sinekli Bakkal	Selim Paşa’nın konağı	Saray	Boğaziçi
Rabia’nın kendini ait hissettiği ve onun kimliğini oluşturan ana mekândır. Belli kuralları ve kabulleri vardır. Belli bir sosyal yapılanması vardır: Sözü geçen ileri yaşlılar, kabadayılar, esnaf...	Rabia için yeni bir dünyanın kapısını açar. Vehbi Dede ve Peregrini’nin Rabia’nın hayatına girmelerini sağlar. Rabia’nın musiki hayatını ve geleceğini şekillendirir.	Rabia için yeni bir dünyadır. Kendisine gösterilen hürmetten dolayı bazen benliğine yenik düşer ve Peregrini’yi yok saymaya çalışır.	Kısa süreliğine de olsa Rabia’nın kendini kaptırdığı ve başkalarına karşı sorumluluk duygusunu daha az duymasına neden olan mekândır. Rabia burada Boğaziçi sefalarıyla ve orgla tanışır.

Tablo 2:Çevresel faktörler

5. SONUÇ

Sinekli Bakkal, Halide Edip Adıvar’ın her dönemde severek okunan bir romanı olmuştur. Önceki romanlarında bireysel konular üzerine yoğunlaşan Halide Edip, bu romanda toplumun sorunlarına ve döneme hâkim olan zihniyete yer verir.

Eserde II. Abdülhamit döneminin İstanbul’u Sinekli Bakkal muhiti, Selim Paşa konağı ve saray çerçevesinde ele alınır. Yazar, bir yandan Abdülhamit’in sürgünlere gönderdiği insanların dramını göz önüne sermeye çalışırken, diğer taraftan Hürriyet fikriyle yola çıkanların yanlışlarına da dikkat çeker. O, değişimin şiddetle yapılmasına karşıdır. Romanın sonunda zulümleriyle tanınanların veya adi suçlardan hüküm giyenlerin kendilerini hürriyet kahramanı gibi göstermelerini eleştirir. Gerçek anlamda istenen ve özlenen hürriyet kazanılamamıştır, sadece kişilerin taktıkları maskeler değişmiştir.

Eser bir dönemin romanı olmasına rağmen eserin ana kahramanı Rabia’dır. Rabia, Doğu ve Batı medeniyetini değerlerini kaybetmeden birleştirebilen idealize edilmiş bir kişi konumundadır. Esere Rabia’nın kişilik özellikleri bağlamında baktığımızda hem ailesinden gelen genetik özelliklerin hem de içinde bulunduğu çevrenin onu şekillendirdiğini görmekteyiz. Bir edebî eserden yola çıkılarak ulaşılan bu sonuç çocuk eğitiminde ailenin ve çevrenin önemli bir yere sahip olduğunu göstermesi bakımından kayda değerdir. Bu bağlamda değişik edebî eserler üzerinde yapılacak çalışmalar da alanla ilgili zengin bulgular sunacaktır.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

- Adivar, H. E. (2020). *Sinekli Bakkal* (35. Baskı). Can Yayınları.
- Çakmak, N. (2019). Natürallizmin İlkeleri Doğrultusunda Müşahadat Romanı Üzerine Bir Değerlendirme. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 298-306.
- Enginün, İ. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (6. Baskı). Dergâh Yayınları.
- Güngör, S. ve Erdem, R. (2021). Genetik Determinizme Dair Kavramsal Bir İnceleme. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 660-674.
- Kudret, C. (2016). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1. Baskı). Kapı Yayınları.
- Moran, B. (2002). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1* (12. Baskı). İletişim Yayınları.
- Özkanca, R. (2019). Mitekondri DNA'sının Çocuğun Karakterine Etkisi. Mitekondri DNA'sının çocuğun karakterine etkisi – Prof. Dr. Reşit Özkanca (resitozkanca.org) adresinden 1 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- Şahin, V. (2011). Kimliksel Değerlerin Çatıştığı Mekân: 'Sinekli Bakkal'. *Turkish Studies*, 6(3), 1549-1580.
- Tanpınar, A. H. (2000). *Edebiyat Üzerine Makaleler* (6. Baskı). Dergâh Yayınları.

